

HOGE RAAD VAN FINANCIEN

AFDELING « FINANCIERINGSBEHOEFTE VAN DE OVERHEID »

**DE UITVOERING VAN HET
STABILITEITSPROGRAMMA IN 2003**

MAART 2004

INHOUD

LIJST VAN DE AFKORTINGEN	4
WOORD VOORAF	6
SYNTHESE	9
1. De belangrijkste conclusies op het vlak van de gezamenlijke overheid	9
1.1. Doelstellingen van het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 en belangrijkste realisaties	9
1.2. Conjuncturele weerslag en evaluatie van de evolutie van de structurele primaire saldi	11
1.3. Evolutie van de ontvangsten en van de primaire uitgaven	12
1.4. Evolutie van de rentelasten en van de schuldgraad	13
1.5. Realisaties van België en vergelijking met Europa	14
2. De belangrijkste evoluties op het niveau van de twee grote entiteiten en hun deelsectoren	15
2.1. Opdeling van de doelstellingen tussen de entiteiten	15
2.2. Realisaties op het niveau van Entiteit I	15
2.2.1. Op het niveau van het geconsolideerde geheel van Entiteit I	15
2.2.2. Op het niveau van haar deelsectoren (Federale Overheid en Sociale Zekerheid)	16
2.3. De belangrijkste conclusies op het niveau van Entiteit II	17
3. Algemene conclusies	18
INTEGRALE TEKST	20
1. Globale evoluties	20
1.1. De belangrijkste krachtlijnen van het Stabiliteitsprogramma 2003-2005	20
1.2. Naleving van de doelstellingen in 2003	22
1.3. Cyclische en eenmalige weerslag op de begrotingssaldi 2003	24
1.4. De realisaties in een internationaal perspectief	27
1.4.1. Inzake begrotingssaldi	27
1.4.2. Begrotingsresultaten (vorderingensaldi) 2003 vergeleken met de doelstellingen van de Stabiliteitsprogramma's	29
1.4.3. Vergelijking van de schuldgraad op Europees niveau	29
2. Belangrijkste ontwikkelingen op het vlak van de gezamenlijke overheid	31
2.1. Evoluties van het vorderingensaldo en van het primair saldo	31
2.2. Realisaties van de gezamenlijke overheid	32
2.2.1. Evolutie van de ontvangsten	32
2.2.2. Evolutie van de primaire uitgaven	34
2.2.3. Evolutie van de rentelasten	35
2.2.4. Evolutie van de schuldgraad en belangrijkste determinanten	37
3. Evoluties op het vlak van de Entiteiten en hun deelsectoren	41
3.1. Ontwikkelingen op het vlak van Entiteit I en haar deelsectoren	41
3.1.1. De belangrijkste evoluties op het niveau van Entiteit I	41
3.1.2. Belangrijkste evoluties op het vlak van de Federale Overheid	44
3.1.3. Belangrijkste evoluties op het vlak van de Sociale Zekerheid	46
3.2. Evoluties op het vlak van Entiteit II en haar deelsectoren	48

3.2.1.	Belangrijkste evoluties binnen Entiteit II	48
3.2.2.	Belangrijkste evoluties op het geconsolideerde niveau van de gemeenschappen en gewesten (G&G)	49
3.2.3.	Belangrijkste evoluties op het niveau van de lokale overheden	51
4.	Bijlage	52

LIJST VAN DE AFKORTINGEN

ACB	Aanvullende crisisbijdrage
ALESH	Amortisatiefonds van de Leningen voor de Sociale Huisvesting
AMECO	Annual Macro-Economic Data
BBP	Bruto Binnenlands Product
BFW	Bijzondere Financieringswet
BNI	Bruto Nationaal Inkomen
BTW	Belasting over de toegevoegde waarde
CBHK	Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet
CREDIBE	EX-CBHK
EBA	Eenmalige Bevrijdende Aangifte
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Economische en Monetaire Unie
ESCB	Europees Stelsel van Centrale Bank
ESR	Europees Stelsel van Nationale en Regionale Rekeningen
EU	Europese Unie
EUROSTAT	Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen
FO	Federale overheid
G&G	Gemeenschappen en Gewesten
GO	Gezamenlijke overheid
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
IZW	Instelling Zonder Winstoogmerk
KVD	Kredietverleningen en Deelnemingen
LO	Lokale overheden
NBB	Nationale Bank van België
NFB	Netto financieringsbehoeften
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
NMKN	Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid
ORTM	Openbare Radio- en Televisiemaatschappijen
PB	Personenbelasting
SZ	Sociale Zekerheid
UMTS	Universal Mobile Telecommunications Systems
VenB	Vennootschapsbelasting
VQV	Vennootschappen en quasi-vennootschappen

De Leden van de Afdeling

de Heer P. VAN ROMPUY, Voorzitter

Mevrouw M. DE WACHTER

de Heer J.P. PAUWELS

de Heer G. QUADEN

Vertegenwoordigers van de Nationale Bank van België

de Heer B. JURION

Vertegenwoordiger van de Minister van Financiën

de Heer J.-P. ARNOLDI

de Heer D. HEREMANS

de Heer G. RAYP

de Heer R. DESCHAMPS

Mevrouw D. MEULDERS

de Heer M. BIENSTMAN

Mevrouw D. JANSSEN

Vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering, de Regering van de Franse Gemeenschap, de Waalse Regering en de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Waarnemers :

De Heren H. BOGAERT

G. DE SMET

C. HELLEBRANDT, vertegenwoordiger van de Duitstalige Gemeenschap

Het Secretariaat :

Mevrouw C. SPINNOY

de Heren L. BUFFEL

R. SAVAGE

F. STALLAERT

WOORD VOORAF

Eind 2002 heeft de Belgische Regering, conform de beschikkingen van het Pact, een geactualiseerd Stabiliteitsprogramma (2003-2005) aangenomen dat de krachtlijnen en de doelstellingen van haar begrotingsbeleid voor de betrokken jaren - in feite vooral voor het jaar 2003, dat het laatste is van de toen lopende legislatuur - duidelijk omschrijft. Bovendien wordt de Afdeling gevraagd om in de loop van de maanden februari-maart een advies uit te brengen over de naleving van de doelstellingen van het Stabiliteitsprogramma in het voorbije jaar.

Het voorliggend advies toetst de geraamde budgettaire realisaties voor 2003 aan de doelstellingen die in het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 van november 2002 werden vastgelegd. De taak van de Afdeling bestaat evenwel niet louter in de vergelijking van de realisaties met de doelstellingen voor 2003. De Afdeling poogt eveneens de onderliggende begrotingsevoluties van de laatste jaren te toetsen aan de meer structurele en middellangetermijndoelstellingen inzake het begrotingsbeleid, namelijk de verdere schuldafbouw en de geleidelijke opbouw van begrotingsoverschotten om in de best mogelijke omstandigheden de socio-demografische schok en de met de veroudering samenhangende budgettaire noden op te vangen. Vanuit dat oogpunt wordt in het Advies gezocht naar de identificatie van de diverse conjuncturele, eenmalige en discretionaire factoren die een analyse mogelijk maken van de determinanten van de behaalde resultaten alsmede van de waargenomen evoluties inzake overheidsfinanciën (vorderingensaldi, schuldgraad). In de synthese worden de belangrijkste analyses en conclusies van de Afdeling samengebracht.

Zoals de vorige jaren steunt de evaluatie van de realisaties 2003 op de ramingen van de Nationale Bank van België (NBB) die als basis dienden voor het Jaarverslag van deze instelling. Voor de jaren voorafgaand aan 2003 werden de cijfergegevens rechtstreeks afgeleid van de Overheidsrekeningen zoals gepubliceerd in juni 2002 door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR).

De in dit Advies opgenomen vorderingensaldi worden dus berekend volgens de ESR95-methodologie. Er dient genoteerd dat dat tekortbegrip marginaal verschilt van dat welke wordt gehanteerd in de Stabiliteitsprogramma's alsook op budgettair vlak. Dat laatste vermelde tekortbegrip wordt ook in aanmerking genomen bij de Procedure inzake buitensporige overheidstekorten. Het verschil tussen de twee definities ligt op het vlak van de behandeling van de renteswaps.

Bovendien werden als gevolg van de positieve officiële notificatie van EUROSTAT betreffende de statistische aanrekening in ESR95 van de overname van het pensioenfonds van BELGACOM, de niet-fiscale ontvangsten die daarmee verband houden opgenomen in de voorlopige rekeningen van 2003.

De voorstellingswijze van die gegevens werd, zoals de vorige jaren trouwens, gewijzigd op drie punten om beter overeen te stemmen met de begrippen 'effectieve uitgaven' en 'effectieve ontvangsten'.

1. In deze logica houden de cijfers van de Afdeling geen rekening met de ‘toegerekende sociale bijdragen’ om elke dubbeltelling bij de primaire uitgaven te vermijden (1).
2. De niet-fiscale ontvangsten daarentegen worden verhoogd met de ontvangsten uit de verkopen van materiële en immateriële activa die in ESR95 geboekt worden als negatieve kapitaaluitgaven. De primaire kapitaaluitgaven worden op symmetrische wijze “gebruteerd” met een overeenkomstig bedrag.
3. De aan de Europese Unie afgedragen belastingontvangsten (BTW en andere), die niet aangerekend worden in ESR95, worden hier bij de ontvangsten opgenomen als primaire uitgaven (lopende overdrachten aan het buitenland). Dat maakt het mogelijk om de evolutie van de totale fiscale en parafiscale druk te onderzoeken alsmede om scheeftrekkingen te vermijden als gevolg van eventuele wijzigingen in de financieringswijze en de financieringsstructuur van de Europese instellingen (bij de overgedragen belastingontvangsten en de budgettaire overdrachten in de vorm van “BNI-middelen”).

Uit die verschillende correcties volgt globaal dat zowel het niveau van de ontvangsten als dat van de uitgaven, in % van het BBP, in dit Advies voor een met die bedragen overeenstemmend percentage lager liggen dan in het Jaarverslag van de NBB of in de synthetische tabellen die het INR publiceert in de Overheidsrekeningen. Het spreekt vanzelf dat die correctie perfect neutraal is op het vlak van de primaire saldi en van de vorderingensaldi.

De Afdeling vestigt tevens de aandacht op het nog voorlopige karakter van die gegevens; de officiële overheidsrekeningen van het voorbije jaar worden immers pas in juni 2004 gepubliceerd. Bovendien is de statistische foutenmarge met betrekking tot die gegevens groter voor de verschillende deelsectoren dan voor het geconsolideerde geheel van de overheid.

In de synthese worden de belangrijkste conclusies van de Afdeling samengebracht. De integrale tekst is ingedeeld in drie delen.

Deel één analyseert de geraamde evoluties op het geconsolideerd niveau van de gezamenlijke overheid, voornamelijk inzake begrotingssaldi en schuldgraad. Het plaatst die evoluties in hun macro-economische en financiële context en vergelijkt ze met de evoluties in de andere Europese landen en met het gemiddelde in het eurogebied.

1 De primaire uitgaven die gebonden zijn aan de toegerekende sociale bijdragen worden zo niet twee maal aangerekend: een eerste keer bij de overheidsvergoedingen (inclusief toegerekende sociale bijdragen), een tweede keer bij de sociale prestaties (voornamelijk pensioenen en gezinsbijslagen van de overheid) gebonden aan die toegerekende bijdragen.

In het tweede deel worden meer in detail de determinanten van de genoteerde evoluties onderzocht, op het geconsolideerd niveau van de gezamenlijke overheid, inzake overheidsontvangsten, primaire uitgaven, rentelasten en schuldgraad.

In het derde en laatste deel worden de realisaties van respectievelijk Entiteit I en Entiteit II en van hun twee belangrijkste subsectoren geanalyseerd. Er wordt vooral nagegaan in welke mate elk overheidsniveau heeft bijgedragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen die werden vastgelegd voor de globale overheid en voor elk van de grote entiteiten.

SYNTHESE

Dit advies toetst de begrotingsrealisaties 2003 aan de doelstellingen van het Stabiliteitsprogramma 2003-2005. Zoals de vorige jaren gaat de Afdeling hierbij verder dan het louter toetsen van de realisaties aan de doelstellingen. Ook de onderliggende en/of middellangetermijnevoluties en de structurele evolutie van de ontvangsten en van de uitgaven worden onderzocht, alsmede de determinanten van het ritme van de schuldafbouw. In het Advies wordt ook gepoogd de onderliggende begrotingsevoluties te toetsen aan de meer structurele en middellangetermijndoelstellingen van het begrotingsbeleid, namelijk de financiering van de doorgevoerde verlaging van de heffingen op de factor arbeid, de verdere schuldafbouw en de geleidelijke opbouw van begrotingsoverschotten die het mogelijk moeten maken de socio-demografische schok en de met de veroudering samenhangende budgettaire noden in de best mogelijke omstandigheden op te vangen.

1. De belangrijkste conclusies op het vlak van de gezamenlijke overheid

1.1. Doelstellingen van het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 en belangrijkste realisaties

In het in november 2002 goedgekeurde Stabiliteitsprogramma 2003-2005 had de Belgische regering er zich toe verbonden om, op basis van een begroting in evenwicht in 2002, dat evenwicht in 2003 in stand te houden. Die nieuwe doelstelling verving dus de in het vorige stabiliteitsprogramma (Stabiliteitsprogramma 2002-2005 van november 2001) vastgelegde doelstelling, met name een vorderingenoverschot van 0,5% van het BBP, die gebaseerd was op een stevige conjunctuurherneming die toen vanaf 2002 en vooral in 2003 werd verwacht.

Tabel 1

Vergelijking van de doelstellingen inzake vorderingensaldi en de ermee verbonden groeihypothesen

Reële groei van het BBP zoals vooropgesteld in de respectieve Stabiliteitsprogramma's							Gecumul. groei 2001-2003
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Dec. 2000	3,8%	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%	7,5%
Nov. 2001	4,0%	1,1%	1,3%	3,0%	2,5%	2,4%	5,4%
Nov. 2002		0,8%	0,7%	2,1%	2,5%	2,5%	3,6%
Nov. 2003		0,6%	0,7%	0,9%	1,8%	2,8%	2,3%
Doelstellingen inzake vorderingensaldi, in % van het BBP							Evol. 2000-03
Dec. 2000	-0,1%	0,2%	0,3%	0,5%	0,6%	0,7%	0,6%
Nov. 2001	0,1%	0,0%	0,0%	0,5%	0,6%	0,7%	0,4%
Nov. 2002	0,1%	0,5%	0,0%	0,0%	0,3%	0,5%	-0,1%
Nov. 2003	0,1%	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,1%
Realisaties	0,1%	0,5%	0,0%	0,2%			

Die neerwaartse bijstelling van de doelstellingen inzake vorderingensaldo steunde in het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 op de vaststelling dat de conjunctuur tijdens de jaren 2001-2002 er duidelijk op achteruit was gegaan, alsmede op de verlaging van de groeivoorzichten voor 2003 in vergelijking met de nog optimistische ramingen die als grondslag gediend hadden voor de vastlegging in november 2001 van de doelstellingen van dat vorige Stabiliteitsprogramma (2002-2005).

Het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 ging immers uit van de hypothese van een reële groei van 2,1% in 2003, wat duidelijk lager is dan de hypothese van 3% die in november 2001 nog in aanmerking werd genomen maar wat uiteindelijk veel hoger is dan het effectief verwezenlijkte groeicijfer (slechts 1,1% volgens de recente ramingen van de NBB).

Volgens de nog voorlopige gegevens die midden februari 2004 beschikbaar waren, zou het vorderingensaldo van de gezamenlijke overheid (GO) in 2003 een licht overschot van ongeveer 0,2% van het BBP vertonen. Dit batig saldo is een gunstiger resultaat dan het vooropgestelde evenwicht en kan opmerkelijk genoemd worden, rekening houdend met de aanhoudend zwakke conjunctuur die in 2003 voor het derde jaar op rij werd waargenomen en met de aanhoudende budgettaire ontsporingen die in de meerderheid van de landen van het eurogebied worden genoteerd.

Tabel 2
Vergelijking tussen de belangrijkste doelstellingen en hun realisaties

in % van het BBP

	2002	2003		
	Realisaties	Doelstellingen (°)	Realisaties ram. maart 2004	Vershil
Entiteit I				
Primair saldo	5,6%	4,8%	5,0%	0,2%
Rentelasten	5,6%	5,1%	5,1%	0,0%
Vorderingensaldo	0,0%	-0,3%	-0,1%	0,2%
Entiteit II				
Primair saldo	0,5%	0,7%	0,8%	0,1%
Rentelasten	0,5%	0,5%	0,5%	0,0%
Vorderingensaldo	0,0%	0,3%	0,3%	0,0%
Gezamenlijke overheid				
Primair saldo	6,1%	5,5%	5,8%	0,3%
Rentelasten	6,1%	5,6%	5,6%	0,0%
Vorderingensaldo	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%
Brutoschuldgraad	106,1%	102,3%	100,7% (°°)	-1,6%

(°) Stabiliteitsprogramma 2003-2005 (Tabel 3)

(°°) Methodologische wijzigingen en recentere informatie, die hier niet zijn opgenomen, werden zeer recentelijk (1 maart) door het INR aan EUROSTAT in dat verband meegedeeld. Dat leidde tot een nieuwe raming van 100,5% van het BBP in 2003.

Inzake het globaal primair overschot vertoont het resultaat van 2003 ten opzichte van dat van 2002 zeker een beperkte achteruitgang met 0,3% van het BBP. Dat resultaat van 2003 vertoont desalniettemin een zichtbare gunstige afwijking met 0,3% van het BBP ten opzichte van de vastgelegde doelstelling (een overschot van 5,8% van het BBP, terwijl de doelstelling een primair overschot van 5,5% van het BBP was).

1.2. Conjuncturele weerslag en evaluatie van de evolutie van de structurele primaire saldi

Dat beter dan verwachte resultaat is alleen maar tot stand kunnen komen dankzij een uitzonderlijk hoog bedrag aan buitengewone eenmalige niet-fiscale ontvangsten in 2003, met name hoofdzakelijk de ontvangsten uit de overname van de activa van het pensioenfonds van Belgacom, die goed zijn voor 5 miljard euro of 1,9% van het BBP. Zelfs als er rekening wordt gehouden met een aantal eenmalige uitgaven, die het begrotingsresultaat 2003 voor ongeveer 0,5% van het BBP (2) negatief beïnvloeden, blijft het netto saldo van die eenmalige en buitengewone verrichtingen in 2003 batig en kan het geraamd worden op een bedrag van ongeveer 1,4% van het BBP.

Afgezien van de weerslag van die eenmalige factoren, kan het onderliggende begrotingstekort aldus geraamd worden op ongeveer 1,2% van het BBP, wat een verslechtering met 1% van het BBP betekent ten opzichte van het voor eenmalige invloeden gecorrigeerde saldo van 2002.

Anderzijds werd het begrotingssaldo van 2003 opnieuw negatief beïnvloed door een duidelijk minder goede dan voorziene conjunctuur. De reële groei in 2003, onlangs door de NBB op ongeveer 1,1% geraamd, was dus opnieuw maar half zo hoog als voorzien in de herfstprognoses van 2002 bij de goedkeuring van het Stabiliteitsprogramma van België voor 2003-2005 (2,1%). De ongunstige budgettaire weerslag van die weinig gunstige conjunctuur kan voor 2003 op 0,4 à 0,5% van het BBP geraamd worden.

Gecorrigeerd voor die diverse cyclische en/of eenmalige factoren, kan de onderliggende verslechtering van het "structureel" primair saldo (3) van de gezamenlijke overheid in 2003 op ongeveer 1,1% van het BBP (4) geraamd worden; ze volgt op de matiger verslechtering van respectievelijk 0,2% en 0,4% van het BBP in 2001 en 2002. Gecumuleerd is die expansieve budgettaire stimulans toegenomen tot 1,6% van het BBP over drie jaren (2000-2003); ze is voor ongeveer 1,1% van het BBP toe te schrijven aan de discretionaire verlaging van de verplichte heffingen, terwijl de rest (ongeveer 0,5% van het BBP in drie jaar) te wijten is aan het feit dat het groeiritme van de totale primaire uitgaven - exclusief

2 Het gaat hier voornamelijk om de netto-verhoging met 200 miljoen euro (in ESR95) van de betalingen aan De Post en om een vervroegde "funding" van de NMBS voor een bedrag van 1,05 miljard euro (0,4% van het BBP).

3 D.w.z. gecorrigeerd voor de totale cyclische invloeden alsmede voor de invloeden van de eenmalige budgettaire verrichtingen.

4 Dat resultaat moet ook bekeken worden in samenhang met de verslechtering met 0,5% van het BBP van het primair structureel saldo dat voor 2003 was voorzien in het betreffende Stabiliteitsprogramma.

werkloosheidsuitgaven en overdrachten aan de EU – gemiddeld beduidend hoger lag dan de geraamde trendgroei van de economie van ongeveer 2% per jaar (5).

1.3. Evolutie van de ontvangsten en van de primaire uitgaven

Het jaar 2003 werd gekenmerkt door de voortzetting en de intensivering van de uitvoering van de op federaal vlak genomen beslissingen inzake verlichting van de fiscale en parafiscale druk op de arbeidsinkomens. Dat de ratio van de effectieve overheidsontvangsten in 2003 nog gestegen is in vergelijking met 2002 (met 0,8% van het BBP), is alleen dankzij de aanzienlijke storting (+1,9% van het BBP) van bovenvernoemde niet-fiscale ontvangsten uit de overdracht van de activa van het pensioenfonds van Belgacom.

De ratio van de globale fiscale en parafiscale druk, die in 2002 nog gestegen was met 0,4% van het BBP door de verhogende weerslag van aanzienlijke compositie-effecten (6) en door de statistische weerslag van 0,2% van het BBP die de opname van de openbare radio- en televisiemaatschappijen in de overheidsrekeningen heeft gehad, is in 2003 met niet minder dan 0,8% van het BBP gedaald in vergelijking met 2002. Die daling is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de heffingen op de arbeidsinkomens (-0,6% van het BBP).

De ratio van de primaire uitgaven daarentegen is in 2003 aanzienlijk blijven stijgen (+1,2% van het BBP zoals in 2002). Die verhoging is ook hier weer grotendeels te verklaren door een geheel van cyclische, eenmalige en/of niet-discretionaire factoren (in totaal met meer dan 0,8% van het BBP)(7). Het vastgestelde zeer hoge niveau in 2003 van het reële groeiritme van de primaire uitgaven in constante prijzen in vergelijking met 2002 (4,4%), nam echter meer 'normale' proporties aan, na correctie voor die verschillende niet-discretionaire factoren. Na correctie daalde het groeiritme tot ongeveer +2,8%. De geraamde onderliggende groei van het volume van de primaire uitgaven zou in 2003 voor het tweede opeenvolgende jaar wel duidelijk hoger blijven dan het gemiddelde van de laatste tien jaar (gemiddeld +2,2% in de periode 1993-2003).

5 Over 15 jaar (1988-2003), wat een neutrale periode is op het vlak van de cyclische posities betreffende de twee uiterste waarden (1988 en 2003), bedroeg de Belgische economische groei gemiddeld 2% per jaar. Dat cijfer is ook het gemiddelde van de laatste 8 jaar (periode 1995-2003).

6 In 2002 steeg de ratio van de verplichte heffingen door het stijgend aandeel van de grondslagen die het meest ontvangsten genereren, voornamelijk de bezoldigingen en de binnenlandse bestedingen; die endogene weerslag heeft tijdelijk de onderliggende discretionaire daling van die heffingen, met name die op de factor arbeid, aan het oog onttrokken.

7 Waaronder de weerslag van de reeds vermelde eenmalige uitgaven en van de verhoging van de BNI-middelenafdracht van België aan de EU (samen goed voor ongeveer 0,6% van het BBP), alsmede van de ongunstige conjuncturele factoren (voor ongeveer 0,5% van het BBP in totaal, waarvan iets meer dan 0,1% van het BBP door de verhoogde werkloosheidsuitgaven en 0,4% van het BBP wegens het aan de output gap gebonden 'noemereffect'); die ongunstige factoren werden voor een deel (iets minder dan 0,3% van het BBP) gecompenseerd door de statistische weerslag van het – nu gunstige - relatieve prijzeneffect (verschil met -0,7% tussen de evolutie van de gewogen indexeringscoëfficiënt van de overheidsuitgaven en de BBP-deflator).

In een meerjarenperspectief op middellange termijn (in dit geval over de laatste vier jaar) is de gecorrigeerde of 'structurele' reële groei van die uitgaven, die +2,5% per jaar bedraagt (8), versneld ten opzichte van de het gemiddelde van de laatste voorbije tien jaar (+2,2% voor de periode 1993-2003) en ligt daarmee beduidend hoger dan de geraamde trendgroei van de economie (9). Die onderliggende groei van de primaire uitgaven ligt trouwens beduidend hoger dan de groei die de Afdeling vroeger als hypothese hanteerde; de Afdeling beklemtoonde reeds in haar Jaarverslag 2000 de noodzaak om de structurele verhoging van de primaire uitgaven te beperken tot een niveau dat beduidend onder de geraamde trendgroei van de economie bleef, namelijk 1,8% per jaar voor de Gezamenlijke Overheid en 1,5% voor Entiteit I alleen.

1.4. Evolutie van de rentelasten en van de schuldgraad

Zoals vorig jaar, wordt in 2003 een duidelijke verlaging van het gewicht van de rentelasten genoteerd (-0,5% van het BBP). Die wordt rekenkundig gedeeltelijk verklaard door de weerslag (-0,2% van het BBP) van de herneming van het proces van schuldafbouw en gedeeltelijk door de weerslag (-0,3% van het BBP) van de verdere verlaging - zij het ietwat trager dan in 2002 - van de impliciete rentevoet op de schuld (10); dat die verlaging aanhoudt, heeft dan weer te maken met de macro-financiële context en met de aanhoudende ontspanning van de rentevoeten op korte en lange termijn. Op langere termijn, in geval van een krachtige stijging van de marktrentevoeten, is deze ontspanning echter potentieel omkeerbaar.

Wat de evolutie van de schuldgraad betreft, wordt er in 2003 een verlaging genoteerd van -5,4% van het BBP; het schuldtraject is dus gunstiger dan de in het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 vooropgestelde verlaging (-3,8% van het BBP). Toch was de reële en nominale groei van het BBP zwakker dan verwacht en heeft het « noemereffect » een geringere bijdrage geleverd tot de verlaging van de schuldgraad dan voorzien.

De verderzetting van het proces van schuldafbouw werd in 2003 positief beïnvloed door de verbetering van de zogenaamde endogene factoren, namelijk de verlaging van het verschil tussen de impliciete rentevoet en de groei van het BBP, alsmede door de reeds vermelde bijdrage van uitzonderlijke eenmalige factoren (vooral de Belgacom-operatie) die de verslechtering van het primair saldo konden beperken en die in 2003 een gering begrotingsoverschot konden bewerkstelligen.

8 Bovendien na correctie voor de weerslag van de investeringscyclus van de lokale overheden en +2,3% zonder die correctie.

9 Volgens de diensten van de Europese Commissie (AMECO, herfst 2003) bedraagt de potentiële groei in België slechts 1,7%. Over de laatste 10 jaar zou die potentiële groei gemiddeld 2% per jaar bedragen.

10 Hetzij een daling van de impliciete rentevoet met iets minder dan 0,3% in 2003 tegenover een daling met 0,45% in 2002.

De andere determinant van het schuldgraadtraject hangt af van 'exogene' factoren of factoren 'buiten vorderingensaldo' (11), die minder voorspelbaar zijn en dus in het algemeen niet expliciet in aanmerking worden genomen in de schuldafbouwtrajecten van het Stabiliteitsprogramma.

In tegenstelling tot wat in 2002 gebeurde, toen die 'exogene' factoren het schuldafbouwproces marginaal hadden afgeremd met 0,1% van het BBP, hebben die 'exogene' of 'exclusief NFB' factoren in 2003 voor 2% van het BBP bijgedragen tot de afbouw van de overheidsschuld. Het zijn vooral twee financiële verrichtingen die bijgedragen hebben tot die evolutie: de CREDIBE-operatie voor 1% van het BBP en de ALESH-operatie voor 1,3% van het BBP (12). De overheidsschuld (Maastricht-definitie) zou aldus eind 2003 (100,7% van het BBP) 1,6% van het BBP lager liggen dan in het traject dat voor datzelfde jaar was opgenomen in het Stabiliteitsprogramma 2003-2005.

1.5. Realisaties van België en vergelijking met Europa

In vergelijking met de evoluties waargenomen in het eurogebied alsmede in de meeste lidstaten, zijn de realisaties van België, gezien de context van conjuncturele achteruitgang, zeer gunstig. België maakt aldus voor het derde opeenvolgende jaar deel uit van de kleine groep van slechts drie landen uit het eurogebied die erin geslaagd zijn ondanks alles de doelstellingen inzake vorderingensaldo van hun respectievelijke stabiliteitsprogramma's na te komen. Voor het geheel van het eurogebied zou er integendeel een negatieve afwijking ten opzichte van die doelstellingen zijn van 1,0% van het BBP in 2003, na de 1,4% van het BBP in 2002.

Ook inzake schuldafbouw is het convergentieproces in België weer versneld in 2003, na in 2001 te zijn onderbroken. Het verschil van de schuldgraad ten opzichte van het gemiddelde van het eurogebied zou aldus in 2003 met 6,8% van het BBP verkleind zijn, wat het hoogste ritme is dat werd bereikt in tien jaar.

11 Het betreft hier een netto residuele weerslag, bestaande zowel uit factoren buiten het vorderingensaldo die bijgedragen hebben tot de verhoging van de overheidsschuld (kredietverleningen en deelnemingen, weerslag van uitgiftepremies, verschillen in ritme tussen de begrotingsaanrekeningen en kasuitgaven, enz.) en diverse overgangsposten tussen het netto te financieren saldo en de schuldevolutie (wisselkoersverschillen) als uit andere uitzonderlijke factoren buiten het vorderingensaldo (verkopen van financiële activa, schuldovertnames, goudtransacties, enz.).

12 Eerst heeft de verkoop van de portefeuille van hypothecaire leningen van CREDIBE (ex-CBHK) netto 2,65 miljard euro opgebracht (1% van het BBP), die aan het Zilverfonds zijn overgedragen. Vervolgens hebben de gewestelijke huisvestingsmaatschappijen (niet opgenomen in de consolidatiekring van de overheid) het grootste gedeelte van het gewestelijk aandeel van de schuld van het ALESH afgekocht (3,51 miljard euro (1,3% van het BBP) op een totaal van 4,35 miljard euro).

2. De belangrijkste evoluties op het niveau van de twee grote entiteiten en hun deelsectoren

2.1. Opdeling van de doelstellingen tussen de entiteiten

Zoals de vorige stabiliteitsprogramma's voorzag ook het Programma 2003-2005 van eind 2002 in een opdeling van de globale doelstellingen (vorderingensaldo, primaire saldi) tussen de twee grote entiteiten (13) en hun deelsectoren. De verbintenissen van Entiteit II, en in het bijzonder van de G&G, bleven dezelfde als die van het Samenwerkingsakkoord van 15 december 2000 betreffende de begrotingsdoelstellingen voor de periode 2001-2005. De gemeenschappen en gewesten verbonden er zich toe om vanaf 2002 gezamenlijk een vorderingenoverschot te realiseren van 0,1% van het BBP in termen van ESR95. Rekening houdend met de electorale cyclus, werd voor de lokale overheden een overeenkomstige doelstelling vooropgesteld van een vorderingenoverschot van 0,2% van het BBP voor de periode 2001-2003 en van een beperkt overschot van 0,1% van het BBP voor de latere jaren (2004-2005). Voor Entiteit II in haar geheel werd dus voor 2003 een vorderingenoverschot van 0,3% van het BBP vooropgesteld als doelstelling, wat het gelijkwaardige deficit van Entiteit I compenseerde. Voor de naleving van het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 moest Entiteit I haar vorderingentekort in 2003 dus beperken tot 0,3% van het BBP en een primair overschot behalen van 5,1% van het BBP.

2.2. Realisaties op het niveau van Entiteit I

2.2.1. Op het niveau van het geconsolideerde geheel van Entiteit I

Op het niveau van Entiteit I werden die doelstellingen in positieve zin overtroffen, elk met 0,2% van het BBP, wat voor het tweede opeenvolgende jaar een breuk met de voorgaande jaren betekent. Ten opzichte van het voorgaande jaar (2002) is het vorderingentekort uiteindelijk toch verslechterd met 0,1% van het BBP omdat de achteruitgang van het primair saldo van de Entiteit (-0,6% van het BBP) niet volledig gecompenseerd werd door de verlaging van het gewicht van de geconsolideerde rentelasten (-0,5% van het BBP). Op basis van de thans beschikbare voorlopige gegevens, zou de ratio van de totale effectieve ontvangsten (14) van de Entiteit gestegen zijn met 0,6% van het BBP tot 35,4% van het BBP, en die verhoging zou meer dan integraal toe te schrijven zijn aan de forse stijging van de niet-fiscale ontvangsten (+1,7% van het BBP), als gevolg van de Belgacom-operatie. De daling van de ratio van de fiscale en parafiscale ontvangsten na belastingoverdrachten aan andere subsectoren van de overheid zou 0,8% van het BBP bedragen en daarmee de eenmalige niet-fiscale ontvangsten uit de Belgacom-operatie voor bijna de helft compenseren.

13 Ter herinnering, Entiteit I is een consolidatie van de federale overheid (FO) en de Sociale Zekerheid (SZ), terwijl Entiteit II het geheel bevat van de gefedereerde entiteiten (gemeenschappen en gewesten G&G) en de lokale overheden (LO).

14 Exclusief toegerekende of fictieve bijdragen; inclusief ontvangsten uit de verkoop van materiële of immateriële activa en exclusief belastingafdrachten aan de EU.

De ratio van de primaire uitgaven van de Entiteit daarentegen is in 2003 met niet minder dan 1,2% van het BBP gestegen maar, zoals de evolutie vastgesteld bij de Gezamenlijke Overheid (GO), is die stijging in grote mate te verklaren door conjuncturele en/of eenmalige factoren (15). De groei van het volume van de primaire uitgaven van Entiteit I zou, in reële termen en gecorrigeerd voor die diverse niet-structurele factoren alsmede voor het verschil in evolutie tussen de indexeringscoëfficiënt van de overheidsuitgaven en de consumptieprijnsindex, 3,4% bedragen hebben in 2003 (tegen 5,8% op niet-gecorrigeerde basis), wat niettemin een zeer beduidende versnelling betekent in vergelijking met 2002 (+2,3% eveneens na correcties). Fundamenteel is de reële «gecorrigeerde» groei van de primaire uitgaven van de Entiteit in de loop van de laatste vier jaar (1999-2003) trendmatig toegenomen met een gemiddelde van 2,7%, te vergelijken met een gemiddelde van +2,1% in de laatste 10 jaar (periode 1993-2003).

2.2.2. Op het niveau van haar deelsectoren (Federale Overheid en Sociale Zekerheid)

Op het federaal niveau is het vorderingensaldo met 0,6% van het BBP in 2003 verbeterd. Verder is het primair overschot marginaal gestegen (met 0,1% van het BBP) terwijl het gewicht van de rentelasten met 0,5% van het BBP is gedaald. Over de driejarige periode 2001-2003 (en vooral in 2003) wordt de weerslag vastgesteld van de verlaging van de (directe) belastingen die werd doorgevoerd door de Federale Overheid op de inkomsten van de particulieren; gecumuleerd bedraagt de verlaging van hun directe belastingen 0,4% van het BBP (hetzij 0,6% van hun bruto beschikbaar inkomen).

De ratio van de primaire uitgaven van de FO zou in 2003 gestegen zijn met 0,7% van het BBP, wat hoofdzakelijk toe te schrijven is aan, enerzijds, de weerslag op 2003 van bovengenoemde eenmalige uitgaven en, anderzijds, aan de verhoging van bijna 0,2% van het BBP van de budgettaire transfers van de FO naar andere subsectoren (Entiteit II, Sociale Zekerheid, EU).

Op het niveau van de Sociale Zekerheid is er een verslechtering van het vorderingensaldo met -0,7% van het BBP ten opzichte van 2002, die zowel voortvloeit uit de vermindering van de totale ontvangsten (-0,2% van het BBP, méér dan integraal wegens een inkrimping van de ratio van de sociale bijdragen), als uit een nieuwe verhoging met bijna 0,5% van het BBP van de primaire uitgavenratio. Deze laatste is in hoofdzaak te verklaren door een gevoelige stijging van de werkloosheidsuitgaven (een stijging van meer dan 0,1% van het BBP, zoals vorig jaar) en van de uitgaven voor gezondheidszorgen (+0,3% van het BBP). Bovendien mag daarnaast de bijkomende weerslag van de herwaardering van een aantal sociale minima en andere sociale maatregelen (0,1% van het BBP) niet veronachtzaamd worden.

15 Hetzij een totaal van ongeveer 0,8% van het BBP, verklaard door de stijging van de conjunctuurgebonden werkloosheidsuitgaven (+0,1% van het BBP), door de weerslag (noemereffect) van de verslechtering van de output gap op de ratio van de primaire uitgaven (iets meer dan 0,3% van het BBP), door de stijging van de totale financiering van de EU (+0,1% van het BBP) alsmede door de aanrekening op 2003 van eenmalige uitgaven (ongeveer 0,5% van het BBP). Dat totaal werd gedeeltelijk gecompenseerd door positieve «relatieve prijzen»-effecten ten belope van ongeveer 0,2% van het BBP (door de weerslag van het verschil in evolutie van 0,6% tussen de gewogen indexeringscoëfficiënt van de primaire uitgaven (1,4%) en de geraamde BBP-deflator (2%)).

Gecorrigeerd voor de conjunctuurgebonden werkloosheidsuitgaven en voor het indexeringsverschil (16), zou de reële groei van de sociale zekerheidsuitgaven in 2003 zeer fors zijn geweest (+3,7%) en daarmee duidelijk versneld zijn ten opzichte van het gematigde groeiritme in 2002 (+1,7%).

In de loop van de laatste vier jaar (1999-2003) is die structurele reële groei, met een jaarlijks gemiddelde van 2,9%, beduidend hoger gebleven dan het gemiddelde van de laatste 8 of 10 jaar (2,3%) en lag die duidelijk hoger dan de trendgroei van de economie. Die versnelling is in grote mate gelokaliseerd bij de gezondheidszorgen; in 2002 werd wel een vertraging genoteerd, maar de uitzonderlijke beperking van die uitgaven tijdens de fase van de sanering met het oog op de toetreding tot de EURO kon later niet volgehouden worden. In 1999-2003 is het gemiddelde reële groeiritme van die uitgaven versneld tot +4,1% per jaar, tegenover een gemiddelde van 3,4% in de laatste 8 tot 10 jaar.

2.3. De belangrijkste conclusies op het niveau van Entiteit II

Het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 stelde voor Entiteit II een vorderingenoverschot van 0,3% van het BBP voorop als doelstelling voor 2003. In tegenstelling tot het voorgaande jaar, waarin de Entiteit een resultaat geboekt had dat slechter was dan de vooropgestelde doelstelling, wijzen de thans beschikbare voorlopige gegevens erop dat het jaar 2003 zou zijn afgesloten met een resultaat dat conform de doelstelling is, namelijk een overschot van 0,3% van het BBP. Dat betekent dat het vorderingensaldo ten opzichte van 2002 met 0,3% van het BBP zou verbeterd zijn; daarvan zou meer dan 0,2% van het BBP toe te schrijven zijn aan een verbetering van het primair overschot. Dat het primair saldo verbeterde ondanks de verhoging van de ratio van de primaire uitgaven (bijna +0,1% van het BBP) zou toe te schrijven zijn aan het feit dat de totale effectieve ontvangsten (17) een nog grotere stijging hebben gekend, ten belope van 0,3% van het BBP.

De ontvangstenratio van de Entiteit werd gunstig beïnvloed door het wegvallen van sommige belastingverminderingen die in 2002 ten belope van 0,1% van het BBP (18) ten gunste van de particulieren waren doorgevoerd op het niveau van de G&G alsmede door de toename van de fiscale overdrachten afkomstig van de federale overheid (+0,1% van het BBP).

In reële termen en op gecorrigeerde basis (19) zou de groei van de primaire uitgaven van Entiteit II +2,1% bedragen in 2003, hetzij een groeiritme dat lager ligt dan het gemiddelde

16 Verschil in evolutie tussen de automatische indexeringscoëfficiënt van het overgrote deel van de primaire uitgaven (brutosalarissen, sociale prestaties) en de consumptieprijsindex, die traditioneel bij een eerste benadering gebruikt wordt als maatstaf van de evolutie van de primaire uitgaven tegen constante prijzen.

17 Eigen ontvangsten (fiscale en niet-fiscale), plus budgettaire en fiscale ontvangsten overgedragen door Entiteit I.

18 Bijna uitsluitend in het Vlaams Gewest, met de afschaffing van de forfaitaire verlaging van de PB in 2002.

19 Voor de sectorwijziging van de openbare radio- en televisiemaatschappijen, voor de eigenheden van de verkiezingscyclus van de investeringen van de lokale overheden, voor de uitbreiding van het

van de drie voorafgaande jaren (+2,9% in 1999-2002) of zelfs van de laatste 10 jaren (gemiddeld +2,6%).

Op het geconsolideerd niveau van de G&G zou die gecorrigeerde groei van de primaire uitgaven ook in 2003 beperkt zijn gebleven (1,9%), maar toch beduidend lager liggen dan het gemiddelde groeiritme van de laatste drie jaren (gemiddeld ongeveer +2,3%) of nog veel lager dan dat van de laatste tien jaren (gemiddeld +2,6%). In zekere mate zou de relatief goede beheersing van de reële primaire uitgavengroei door de G&G (trendgroei van +2,0% sinds acht jaar) te verklaren zijn door de quasi-bevriezing van de reële budgettaire overdrachten aan de lokale overheden; dit resultaat zou dus in feite een sterkere gemiddelde trendgroei van de finale primaire uitgaven (+2,6%) van de G&G verdoezelen.

3. Algemene conclusies

België heeft de voor 2003 in het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 vooropgestelde doelstelling, te weten een evenwicht, niet alleen nageleefd maar zelfs overtroffen. Aldus slaagt België er voor het vierde opeenvolgende jaar in een begrotingsevenwicht of zelfs een klein begrotingsoverschot te boeken, wat bijdraagt tot het vertrouwen van de economische agenten, zowel die in het buitenland als die in België. Dit positieve resultaat contrasteert, vooral in deze nu al drie jaar verslechterde conjuncturele omgeving, met de budgettaire ontsporingen die bij een meerderheid van de landen van het eurogebied worden vastgesteld. Dat positieve resultaat kon verwezenlijkt worden ondanks de verdere uitvoering van een aantal maatregelen gericht op de versterking van het groeipotentieel van de economie, zowel via de verlaging van bepaalde heffingen als via de financiering van bepaalde uitgaven.

De initiële doelstelling van een overschot is wel bij de aanpassing van het Stabiliteitsprogramma in het najaar 2002 naar beneden toe herzien, waarbij een deel van de verwachte ongunstige conjuncturele invloeden van de jaren 2002-2003 op de begrotingsrealisaties anticipatief werden geïntegreerd. Toch is de ongunstige budgettaire weerslag van een jarenlang uitblijvend beduidend conjunctuurherstel meer dan volledig gecompenseerd kunnen worden door het verwerven van eenmalige ontvangsten (hoofdzakelijk de Belgacom-operatie) voor een uitzonderlijk bedrag (van bijna 1,9% van het BBP). Ook al wordt die factor gecorrigeerd voor de toerekening van eveneens uitzonderlijke uitgaven van 2004 op de begroting 2003 (20), toch wordt die eenmalige netto-middelenbron nog geraamd op ongeveer 1,4% van het BBP, wat duidelijk meer is dan de geraamde negatieve weerslag van de duidelijk zwakker dan voorziene economische groei.

Die goede begrotingsresultaten mogen de onderliggende verslechtering van de Belgische structurele primaire saldi -en zelfs, en dit voor het eerst sinds 1999, van de structurele vorderingensaldi,- niet uit het oog doen verliezen. Dit is het gevolg van een groeiritme van de

toepassingsgebied van de budgettaire bevoegdheden van de gewesten als gevolg van de laatste staats hervorming en tenslotte voor het indexeringsverschil (ten opzichte van de consumptieprijzen).

20 Uitzonderlijke overdrachten aan de Post en aan de NMBS voor een totaal nettobedrag van 1.250 miljoen euro.

primaire uitgaven - zelfs exclusief werkloosheidsuitgaven – dat, indien het zou worden aangehouden, onverenigbaar is met de nieuwe regeringsdoelstellingen inzake vorderingensaldi voor de periode 2004-2007, rekening houdende met het thans doorgevoerde programma van fiscale en parafiscale lastenverlagingen.

Vanuit een andere invalshoek kan worden gesteld dat de Belgische openbare financiën, veel meer dan de meeste andere landen, positief beïnvloed werden door de positieve budgettaire weerslag van een aanzienlijke verlaging van de impliciete rentevoet op de schuld en de erop verschuldigde rentelasten. Die verlaging van de impliciete rentevoet is echter op zijn minst gedeeltelijk van cyclische aard. Hoewel er nog een zekere ruimte tot verlaging van de impliciete rentevoet schijnt te bestaan zou, gelet op het nog bestaande verschil tussen de impliciete rentevoet op de geconsolideerde schuld en het huidige peil van de marktrentevoeten op lange termijn, die ruimte op termijn kunnen verkleinen of zelfs omgekeerd worden door een steviger conjuncturele heropleving alsmede door een ermee gepaard gaande stijging van de rentevoeten op korte en lange termijn. Die uitgesproken verlaging van het gewicht van de rentelasten is evenwel eveneens toe te schrijven aan de goede begrotingsresultaten zelf, en vooral aan het behoud van aanzienlijke primaire overschotten, ook al daalden die.

Anderzijds is de schuldgraad in 2002 en vooral in 2003 weer dermate gedaald dat hij tot zeer dicht bij de grens van 100% (van het BBP) is gebracht. In tien jaar is er dus een hele lange weg afgelegd. Toch is het ritme van de schuldafbouw in de laatste drie jaar gemiddeld ietwat vertraagd in vergelijking met de vorige jaren, wat vooral te verklaren is door het feit dat, door elkaar genomen, de invloeden 'exclusief NFB' of gunstige exogene invloeden weggevallen zijn. Maar de onderliggende dalende trend blijft wel verankerd, met een gecumuleerde "endogene" daling van de schuldgraad met bijna 15% van het BBP in nauwelijks 4 jaar, en dit ondanks de ongunstige conjunctuur.

1. Globale evoluties

1.1. De belangrijkste krachtlijnen van het Stabiliteitsprogramma 2003-2005

In november 2002 stapte de Belgische regering over op een geactualiseerde versie (2003-2005) van het Stabiliteitsprogramma 2002-2005 van november 2001. In die herziene versie waren de effectieve budgettaire verwezenlijkingen van 2001 opgenomen alsook de voorziene begrotingsresultaten van 2002 en een nieuwe raming van de voorziene koers van de doelstellingen voor 2003-2005. Dit traject steunde op de waargenomen en de verwachte conjuncturele ontwikkeling, en het integreerde onder meer de blijvende economische onzekerheid wat de tijd en de omvang van de verwachte economische heropleving in 2003 betrof.

Het vroegere Stabiliteitsprogramma 2002-2005 (van november 2001) ging nog uit van de veronderstelling dat de economie in 2003-2005 krachtig zou heropleven (een gemiddelde reële groei van 2,6%); op basis daarvan stond het een geleidelijke maar systematische verhoging van het vorderingenoverschot voor, van de betachte +0,0% van het BBP in 2002 tot +0,5% van het BBP in 2003 en +0,7% van het BBP in 2005. Het bevestigde ook dat "het blijft de uitdrukkelijke doelstelling van de regering om, indien de conjuncturele omgeving dit toelaat, zo snel mogelijk weer aan te sluiten bij het traject dat geschetst werd in het stabiliteitsprogramma 2001-2005" (p. 10).

In het herziene Stabiliteitsprogramma (2003-2005) van november 2002 stelde de Regering reeds vast: "het aanvankelijk optimisme over een snel herstel is stilaan weggeëbd. De groeivoorzichten voor 2002 en 2003 werden herhaaldelijk naar beneden toe herzien" (blz. 3). Aangezien het duidelijk was dat, volgens de bij de opmaak van de begroting 2003 gehanteerde groeivoorzichten (slechts 0,7% voor 2002 en 2,1% voor 2003), de gecumuleerde groei voor die twee jaren 1,5 procentpunt lager zou liggen dan vorig jaar werd geraamd, stelt het aangepaste Stabiliteitsprogramma dat deze onverwacht sterke terugval van de economische groei de geplande opbouw van een overschot vanaf 2003 dwarsboomt en de Regering ertoe dwingt om haar doelstellingen aan te passen. Het nieuwe Programma verlaagde dan ook zijn doelstellingen voor de periode 2003-2005; het begrotingsevenwicht was nu voorzien voor 2003 en de geleidelijke opbouw van overschotten werd beperkt tot 0,5% (in plaats van 0,7%) van het BBP in 2005.

Gelijktijdig hield de Regering daarmee dus vast, ondanks de conjuncturele achteruitgang, aan een minimale doelstelling van begrotingsevenwicht, van een verdere afbouw van de schuldgraad en van het behoud van de algemene koers van haar begrotingsbeleid; wat dit laatste betreft betekent dat onder meer het ondersteunen van het vertrouwen dankzij de integrale handhaving van de eerder aangekondigde maatregelen inzake verlaging van de fiscale en parafiscale druk en herwaardering van bepaalde sociale prestaties. De Regering verbond er zich toe om bij een gunstiger conjunctuurontwikkeling dan voorzien de extraruimte prioritair aan te wenden voor de verbetering van het begrotingssaldo.

Die handhaving lag dus in de lijn van de voortgezette sanering van de overheidsfinanciën door de geleidelijke opbouw van begrotingsoverschotten. Daardoor moest het mogelijk zijn “om een voldoende snelle afbouw van de overheidsschuld te garanderen. Dit moet toelaten om de toenemende demografische druk op de sociale uitgaven op te vangen”(21).

Tabel 3
Doelstellingen inzake invorderingensaldo, zoals bepaald in de opeenvolgende stabiliteitsprogramma's

Ingediend	Periode	in % van het BBP						
		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
December 2000	2001-2005			0,2 (a)	0,3	0,5	0,6	0,7
November 2001	2002-2005			0,0	0,0	0,5	0,6	0,7
November 2002	2003-2005				0,0	0,0	0,3	0,5
November 2003	2004-2007					0,2	0,0	0,0
Realisaties		-0,4	0,1	0,5 (b)	0,0	0,2 (c)		

(a) Exclusief UMTS-ontvangsten.

(b) Inclusief UMTS-ontvangsten

(c) Voorlopige raming.

In het geactualiseerde Stabiliteitsprogramma (2003-2005) van november 2002 werden de nieuwe doelstellingen 2003-2005 voor de gezamenlijke overheid weer verdeeld over de diverse entiteiten. De bijdrage van Entiteit II, vastgelegd in het Samenwerkingsakkoord van 15 december 2000 betreffende de begrotingsdoelstellingen voor de periode 2001-2005, werd voor de periode 2003-2005 bevestigd. De op het vlak van het geconsolideerd geheel van de deelgebieden (gemeenschappen en gewesten) aangegane verbintenis om voor elk van de jaren 2003 tot 2005 een vorderingenoverschot van 0,1% van het BBP te bereiken, werd dus bevestigd. De gewesten, toezichhoudende overheid van de lokale overheden, hadden er zich toe verbonden om laatstgenoemde maximaal aan te sporen de voor hen vooropgestelde begrotingsdoelstellingen, met name een begrotingsoverschot (in ESR95) te realiseren van 0,2% van het BBP in 2003 en van 0,1% van het BBP in 2004-2005.

Globaal ziet de opdeling van de begrotingsdoelstelling tussen de grote entiteiten er dus als volgt uit.

Tabel 4
Stabiliteitsprogramma 2003-2005 voor België
Opdeling van de begrotingsnormen tussen de diverse entiteiten

	In % van het BBP		
	2003	2004	2005
Primair saldo	5,5	5,6	5,6
+ Entiteit I	4,8	5,0	5,0
+ Entiteit II	0,7	0,6	0,6
Rentelasten	5,6	5,3	5,1
+ Entiteit I	5,1	4,9	4,7
+ Entiteit II	0,5	0,4	0,4
Vorderingensaldo	0,0	0,3	0,5
+ Entiteit I	-0,3	0,1	0,3
+ Entiteit II	0,3	0,2	0,2

1.2. Naleving van de doelstellingen in 2003

In tegenstelling tot de matig gunstige verwachtingen die in het najaar 2002 bij de opmaak van de begroting 2003 (22) nog heersten, lag de reële groei in België voor het derde achtereenvolgende jaar sterk onder de initiële prognoses, met nauwelijks 1,1% in 2003 na de magere 0,7% van 2002. Met een gecumuleerd totaal van nipt 2,4% in drie jaar ligt de reële groei daarmee gemiddeld maar iets onder één derde van de eerder verwachte trendgroei (2,5% per jaar).

De voor 2003 geraamde reële groei daarentegen zou maar marginaal (0,2%) lager liggen dan de fors neerwaarts herziene ramingen van de begrotingscontrole van februari-maart 2003. Bij die ramingen werd als reëel groeiritme voor 2003 toen reeds niet méér verwacht dan 1,3% (in vergelijking met de 2,6%, dat was nog het dubbel, vijf maanden eerder).

De effectieve begrotingsresultaten van België voor het jaar 2003 moeten vooral beoordeeld worden in het licht van die aanzienlijke en aanhoudende conjuncturele tegenvallers.

22 De Economische Begroting 2003 van september 2002 van het INR voorzags destijds nog een reële groei van 0,7% voor 2002 en van 2,6% in 2003. Zowel in het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 als bij de opstelling van de initiële begroting 2003 waren de reële groeivoorzichten van de Regering voor 2003 al verlaagd tot 2,1%.

Tabel 5

Voornaamste doelstellingen getoetst aan de verwezenlijkingen

In % van het BBP

	2002	2003		
	Realisaties	Doelstellingen (°)	Realisaties ram. maart 2004	Vershil
Entiteit I				
Primair saldo	5,6%	4,8%	5,0%	0,2%
Rentelasten	5,6%	5,1%	5,1%	0,0%
Vorderingensaldo	0,0%	-0,3%	-0,1%	0,2%
Entiteit II				
Primair saldo	0,5%	0,7%	0,8%	0,1%
Rentelasten	0,5%	0,5%	0,5%	0,0%
Vorderingensaldo	0,0%	0,3%	0,3%	0,0%
Gezamenlijke overheid				
Primair saldo	6,1%	5,5%	5,8%	0,3%
Rentelasten	6,1%	5,6%	5,6%	0,0%
Vorderingensaldo	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%
Brutoschuldgraad	106,1%	102,3%	100,7% (°°)	-1,6%

(°) Stabiliteitsprogramma 2003-2005 (Tabel 3)

(°°) Methodologische wijzigingen en recentere informatie, die hier niet zijn opgenomen, werden zeer recentelijk (1 maart) door het INR aan EUROSTAT in dat verband meegedeeld. Dat leidde tot een nieuwe raming van 100,5% van het BBP in 2003.

Rekening houdend met de geraamde voorlopige resultaten, zou het in 2003 verwezenlijkte vorderingensaldo, dat +0,2% van het BBP bedraagt, iets beter uitvallen ten opzichte van het evenwicht dat als doelstelling was vastgelegd in het geactualiseerde Stabiliteitsprogramma 2003-2005 van november 2002. Voor het vierde opeenvolgende jaar is België er dus in geslaagd om de minimumdoelstelling van een globaal evenwicht stipt na te leven, hoewel de conjunctuurontwikkeling sinds drie jaar blijft achterliggen op de aangekondigde vooruitzichten.

Ook op het vlak van het primair saldo zou de vooropgestelde doelstelling van een globaal overschot van 5,5% van het BBP ruimschoots gehaald en zelfs overtroffen zijn (met 0,3% van het BBP), waarbij het niveau van de rentelasten (5,6% van het BBP) precies het beoogde doel bereikte. Op het eerste gezicht zijn die resultaten zeer positief want ze bevestigen dat de begrotingsevolutie goed in de hand wordt gehouden en kan worden geconsolideerd ondanks drie opeenvolgende jaren van noemenswaardige conjuncturele tegenslagen.

Wat de belangrijkste componenten van de begrotingsresultaten betreft, kan men voor 2003 een gunstiger vorderingensaldo dan voorzien noteren bij Entiteit I (een tekort dat beperkt blijft tot 0,1% van het BBP in plaats van de verwachte 0,3% van het BBP, dus een positief verschil van 0,2% van het BBP), terwijl Entiteit II -in tegenstelling tot vorig jaar- deze keer de beoogde doelstelling globaal zou hebben nageleefd (een overschot van ongeveer 0,3% van het BBP).

Ook wat de primaire saldi betreft, worden er, zowel bij Entiteit I (positief verschil van 0,2% van het BBP) als bij Entiteit II (positief verschil van 0,1% van het BBP), positieve resultaten geboekt ten opzichte van de doelstellingen.

Ten opzichte van 2002 is er globaal een zichtbare verbetering van het vorderingensaldo van 0,2% van het BBP; de verslechtering (van 0,3% van het BBP) van het primair overschot wordt meer dan integraal gecompenseerd door een gelijklopende vermindering (van 0,5% van het BBP) van het gewicht van de rentelasten.

1.3. Cyclische en eenmalige weerslag op de begrotingssaldi 2003

Het is een vaststaand feit dat de begrotingsresultaten niet alleen afhankelijk zijn van het begrotings- en belastingbeleid van de overheid. Er zijn andere determinerende factoren, waaronder de conjuncturele en macrofinanciële omgeving. Cyclisch gecorrigeerde saldi zijn een poging om de impact van de conjunctuur op het begrotingsresultaat uit te schakelen door die saldi te berekenen op basis van de trendmatige of potentiële ontwikkeling van de economie. Gezien de methodologische moeilijkheden die de raming van de cyclisch gecorrigeerde saldi met zich brengt, is bij de interpretatie van de resultaten de grootste omzichtigheid geboden. Toch zijn zulke berekeningen een bijkomend pluspunt wat de analyse van de structurele of onderliggende tendensen van de overheidsfinanciën betreft.

In het bovenste deel van de hierna volgende tabel worden de begrotingsresultaten van België gecorrigeerd voor de invloed van de conjunctuurcyclus volgens de methodologie die toegepast wordt door de NBB en door het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB).

Een eerste correctiefactor, die aanleunt bij de door de diensten van de Europese Commissie gehanteerde methodologie, bestaat erin de effectieve (primaire) begrotingssaldi te corrigeren voor de “output gap”-component. De verslechtering van het primair overschot tussen 2002 en 2003 (-0,3% van het BBP) wordt zo meer dan integraal verklaard (0,4% van het BBP) door strikt cyclische ongunstige invloeden (23).

De verslechtering van het primair saldo tussen 2002 en 2001 bedroeg 1,0% van het BBP, waarvan ongeveer 0,6% van het BBP te verklaren is door de ongunstige cyclische invloeden. Over de twee jaren samen (periode 2001-2003) verslechtert het effectief primair saldo van België met 1,3% van het BBP, waarvan 1% van het BBP (ongeveer 75% van het totaal) toe te schrijven zou zijn aan de geraamde budgettaire weerslag van de ongunstige conjunctuur.

Om de variaties van het structureel saldo (NBB-definitie) te bekomen, worden er nog andere correcties aangebracht, die eerder geassimileerd kunnen worden met discretionaire impulsen van het budgettaire of fiscale beleid. Die correcties bestaan uit correcties voor enerzijds het “compositie-effect” (hoofdzakelijk bij de ontvangsten) en anderzijds de “weerslag van eenmalige factoren”. Welnu, die twee correcties samen hebben een gunstige weerslag gehad van 0,1% en 1,2% van het BBP respectievelijk in 2002 en 2003.

23 Exclusief de « compositie-effecten », die volgens de methodologie van de NBB en het ESCB opgenomen zijn in de conjunctuurgebonden variaties in brede zin.

In 2003 waren de beter dan verwachte begrotingsresultaten natuurlijk voornamelijk te danken aan de weerslag van de eenmalige factoren, die in volume op 1,5% van het BBP wordt berekend en in evolutie (ten opzichte van 2002) op 1,2% van het BBP. Op die basis verslechtert het structureel primair saldo met niet minder dan 1,1% van het BBP in 2003, na de beperktere verslechtering van iets meer dan 0,4% van het BBP in 2002. Dat moet vergeleken worden met de beperktere verslechtering met 0,5% van het BBP die is vooropgesteld voor 2003 in het Stabiliteitsprogramma 2003-2005.

Tabel 6
Variaties van de effectieve en voor de conjunctuur en andere niet-structurele of eenmalige factoren gezuiverde primaire saldi

In % van het BBP									
		Jaarevolutie (behalve lijn 0, 11, 12)					Gecumuleerde evoluties		
		1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Effectieve primaire saldi (niveau)	(0)	6,6	6,9	7,1	6,1	5,8			
Jaarevoluties, waaronder:	(1)	-0,3	0,4	0,2	-1,0	-0,3	-0,8	0,6	-1,3
- Output-gap effect (+ = gunstig) (°)	(2)	0,6	1,0	-0,8	-0,6	-0,4	-0,8	0,2	-1,0
= Variatie van voor "output-gap" gecorrigeerd saldo	(3)=1-2	-0,8	-0,6	1,0	-0,3	0,0	0,0	0,3	-0,3
- Compositie-effect (+ = gunstig) (°)	(4)	0,1	-0,7	0,5	0,3	0,0	0,0	-0,2	0,2
= Variat. gecorr. voor conjunctuurinvloeden	(5)=3-4	-1,0	0,1	0,4	-0,6	0,1	0,0	0,5	-0,5
- Variatie van eenmalige factoren	(6)	0,1	-0,1	0,7	-0,2	1,2	1,6	0,5	1,0
= Variat. structureel prim. saldo (NBB-definitie)	(7)=5-6	-1,0	0,2	-0,2	-0,4	-1,1	-1,6	0,0	-1,6
- Variat. rentelasten	(8)	-0,6	-0,2	-0,2	-0,5	-0,5	-1,4	-0,4	-1,0
= Variat. structureel saldo (NBB-definitie)	(9)=7-8	-0,5	0,5	-0,1	0,1	-0,7	-0,2	0,4	-0,6
p.m. Tot. jaarl. cycl. en eenmalige invloeden	(10)=(2+4+6)	0,8	0,1	0,4	-0,6	0,8	0,8	0,5	0,2
p.m. Niveau structureel primair saldo (NBB-definitie)	(11)	6,3	6,5	6,3	5,8	4,7			
p.m. Niveau struct. vorderingensaldo	(12)	-0,7	-0,3	-0,3	-0,2	-0,9			

(°) Ramingen van de NBB, februari 2004

PS Alle variaties (behalve lijn "8") met een "+" teken, vormen een positieve bijdrage tot de evolutie van het vorderingensaldo.

Dit zou bevestigen dat het onderliggend begrotingsbeleid inzake primair saldo in de loop van de laatste twee jaren uitgesproken expansief is geworden (met ongeveer 1,6% van het BBP in twee jaar) terwijl het de twee jaren daarvoor (periode 1999-2001) globaal neutraal was geweest.

Dit volgt uit de samenloop van **a)** het onderliggende of “structurele” (24) groeiritme van het volume van de primaire uitgaven dat, volgens de NBB, met een gemiddelde van ongeveer 2,8% in 2001-2003 hoger ligt dan het potentiële groeiritme van de economie en **b)** de netto weerslag van de maatregelen inzake verlaging van de fiscale en parafiscale druk op de factor arbeid; die weerslag kwam in een eerste fase (2002) niet tot uiting in de cijfers door de tegengestelde invloed van compositie-effecten die de ratio van de verplichte heffingen verhoogde.

In twee jaar zouden negatieve cyclische invloeden ten belope van iets meer dan 1% van het BBP kunnen gecompenseerd zijn geweest door positieve compositie-effecten (iets meer dan 0,2% van het BBP) en door de weerslag van eveneens gunstige maar omkeerbare eenmalige factoren (1% van het BBP gecumuleerd over twee jaar).

In samenhang met de vermindering van het gewicht van de rentelasten, die –gecumuleerd– 1% van het BBP bedraagt, hebben die diverse invloeden op twee jaar het begrotingssaldo verbeterd met netto 1,2% van het BBP. Met die netto verbetering kon het onderliggend discretionair expansief beleid tijdelijk voor drievierde gefinancierd worden (1,6% van het BBP), terwijl het overblijvende vierde (iets minder dan 0,4% van het BBP) “gedekt” werd door de beperkte verslechtering van het begrotingsoverschot (25).

De onderliggende structurele evoluties inzake primair saldo zijn dus niet zo gunstig als ze op het eerste gezicht lijken. Ze zijn ook minder gunstig dan de evoluties gebaseerd op de indicatoren van de cyclisch gecorrigeerde primaire saldi, zoals gehanteerd door de diensten van de Europese Commissie. De Belgische primaire overschotten werden in 2003 immers positief beïnvloed door niet-discretionaire invloeden en gunstige eenmalige factoren. Bovendien stemt 2003, zoals de twee vorige jaren (2001-2002), overeen met de fase van de verkiezingscyclus 2000-2006, waarin de kapitaaluitgaven van de lokale overheden op een laag niveau liggen.

De beschikbare analyses geven dus aan dat het discretionaire budgettaire en fiscale beleid sinds drie jaar per saldo duidelijk weer expansief is geworden, wat een einde maakt aan een zes jaar lange discretionaire saneringspolitiek inzake primair saldo (1992-1998). Bovendien heeft dat expansieve anticyclische budgettaire en fiscale beleid samen met het behoud van het begrotingsevenwicht ongetwijfeld bijgedragen tot het ondersteunen van de conjunctuur in 2002 en 2003 door het beschikbare inkomen van de gezinnen te stijven en door het vertrouwen van de economische agenten te ondersteunen. Dat zou een mogelijke verklaring kunnen bieden van het positieve verschil dat de Belgische economie in 2003 vertoonde op het vlak van de relatieve groei in vergelijking met het gemiddelde van het eurogebied.

24 In dit geval na correctie voor de “one shot” of eenmalige primaire uitgaven, de conjunctuurgebonden werkloosheidsuitgaven, de hervorming van de financieringswijze van de EU in 2002 en de opname in 2002 van de Openbare radio- en televisie maatschappijen in de overheidsrekeningen.

25 In de nationale rekeningen volgens ESR95 is het overschot van 0,5% van het BBP in 2001 gedaald tot een overschot van ongeveer 0,2% van het BBP in 2003.

Het globaal structureel begrotingssaldo (definitie van de NBB) is zeker niet meer duidelijk blijven verbeteren sinds 1998 tot en met 2002, ondanks de verlaging van het gewicht van de rentelasten (-1,5% van het BBP). Voor de eerste keer sinds 1999 noteerde men in 2003 zelfs een verslechtering met 0,7% van het BBP van het structureel saldo zoals berekend volgens de methodologie van de NBB.

Bovendien is de versnelde verlaging van het nominaal gewicht van de rentelasten sinds twee jaar grotendeels toe te schrijven aan de aangehouden daling van de gemiddelde impliciete rentevoet op de Belgische overheidsschuld. Die daling treedt gelijktijdig op met de teruggang van de inflatie, de laagconjunctuur en de daarmee samengaande daling van de nominale marktrentevoeten. Men kan stellen dat er echter nog een zekere ruimte is voor verlaging van die globale impliciete rentevoet, gelet op het verschil dat blijft bestaan tussen de impliciete rentevoet op de geconsolideerde schuld en de huidige marktrentevoeten op lange termijn. Slechts wanneer de rentevoeten op korte en lange termijn opnieuw sterk zouden stijgen, zou die ruimte op termijn kunnen verdwijnen of omgekeerd worden. Men noteert ook dat die verlaging van het gewicht van de rentelasten gedeeltelijk toe te schrijven is aan de verlaging van de schuldgraad zelf, verlaging die het gevolg is van de blijvend goede prestaties van de begrotingsresultaten.

De onderliggende evoluties inzake structurele saldi leggen dus in zekere mate een hypothese op de begrotingsevoluties in 2004 en 2005. Mocht er weer een "normale" reële groei komen in 2004, dit wil zeggen een groei die grosso modo overeenstemt met de geraamde potentiële groei van de economie, dan zou de cyclische begrotingsweerslag logischerwijze bijna neutraal moeten zijn, of op zijn best matig gunstig. Het feit daarentegen dat de inbreng van de gunstige netto eenmalige invloeden ("one-shot" verrichtingen min eenmalige uitgaven) kleiner zal zijn in 2004, zal in principe wegen op het primair saldo (26).

De verdere uitvoering van het programma van verlaging van de fiscale en parafiscale druk op de factor arbeid zou bij een verwachte verdere daling van het loonaandeel en meer nog van het aandeel van de arbeidsinkomsten in het BBP, in principe leiden tot een nieuwe gematigde daling van de ratio van de fiscale en parafiscale ontvangsten.

1.4. De realisaties in een internationaal perspectief

1.4.1. Inzake begrotingssaldi

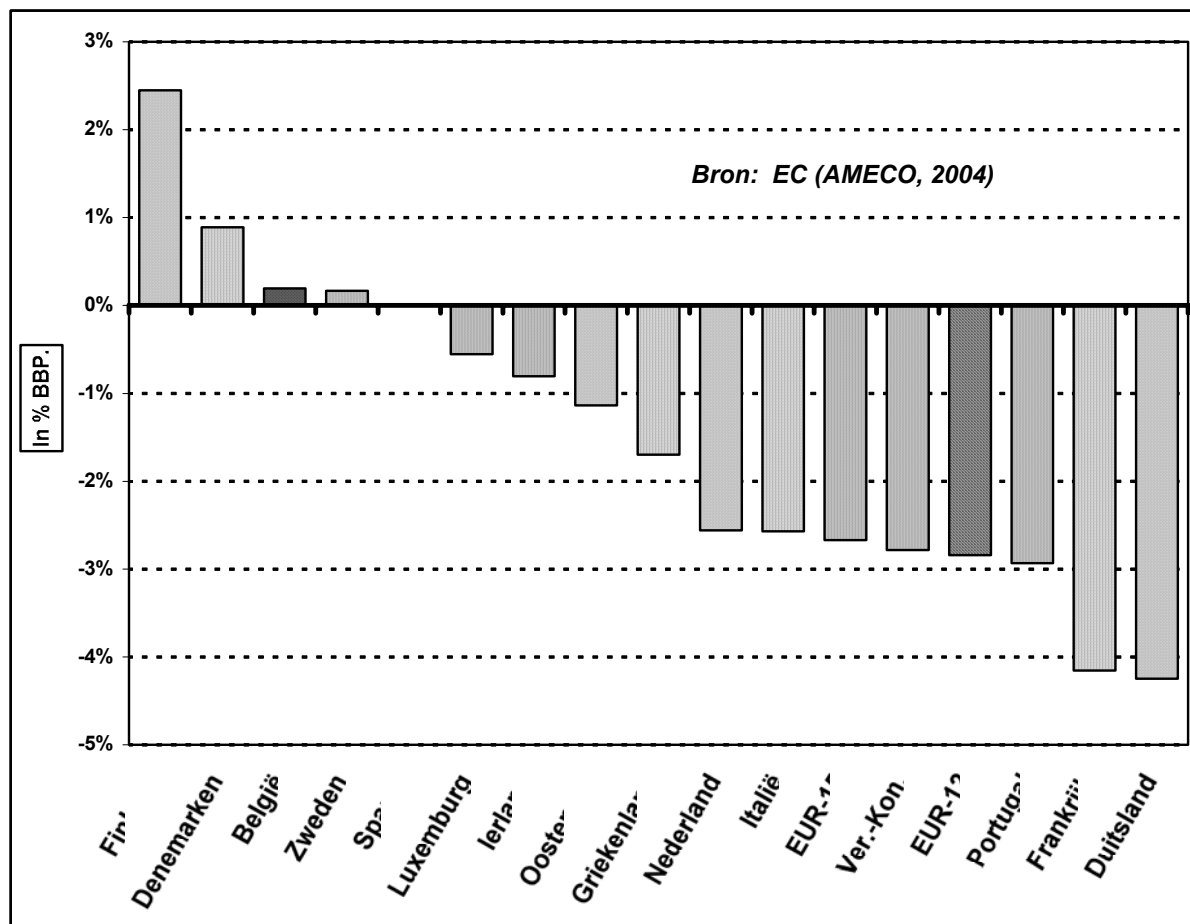
Op basis van de ramingen van de Europese Commissie, behoort België in 2003 weer, en méér nog dan reeds het geval was in 2001-2002, tot de kleine groep landen die een quasi-evenwicht of zelfs een beperkt overschot op de begroting realiseren.

26 De eenmalige EBA-operatie bij de ontvangsten (verwacht resultaat van 850 miljoen euro) en de pre-funding van de financiering van de NMBS bij de uitgaven zouden beide samen het primair saldo van 2004 ten belope van 0,7% van het BBP moeten verbeteren, dit ter vergelijking met de netto positieve weerslag van ongeveer 1,4% van het BBP in 2003. *Ceteris paribus* zou die positieve bijdrage tot het primair overschot dus met ongeveer 0,7% van het BBP verslechteren van het ene op het andere jaar.

Dit contrasteert duidelijk met het globale begrotingstekort van bijna 3% van het BBP (2,8% om precies te zijn) dat voor het eurogebied in zijn geheel te noteren valt; dit resultaat wordt anderzijds duidelijk beïnvloed door de ongunstige resultaten van de 3 grote landen uit die zone (Frankrijk en Duitsland vooral (27), maar ook Italië).

Grafiek 1

Vergelijkende vorderingensaldi 2003 van de Europese landen en van het eurogebied

In vergelijking met vorig jaar zou België twee plaatsen gewonnen hebben in die rangorde, dit ingevolge de verslechtering van de overheidsfinanciën in Luxemburg en de quasi-status-quo van Spanje.

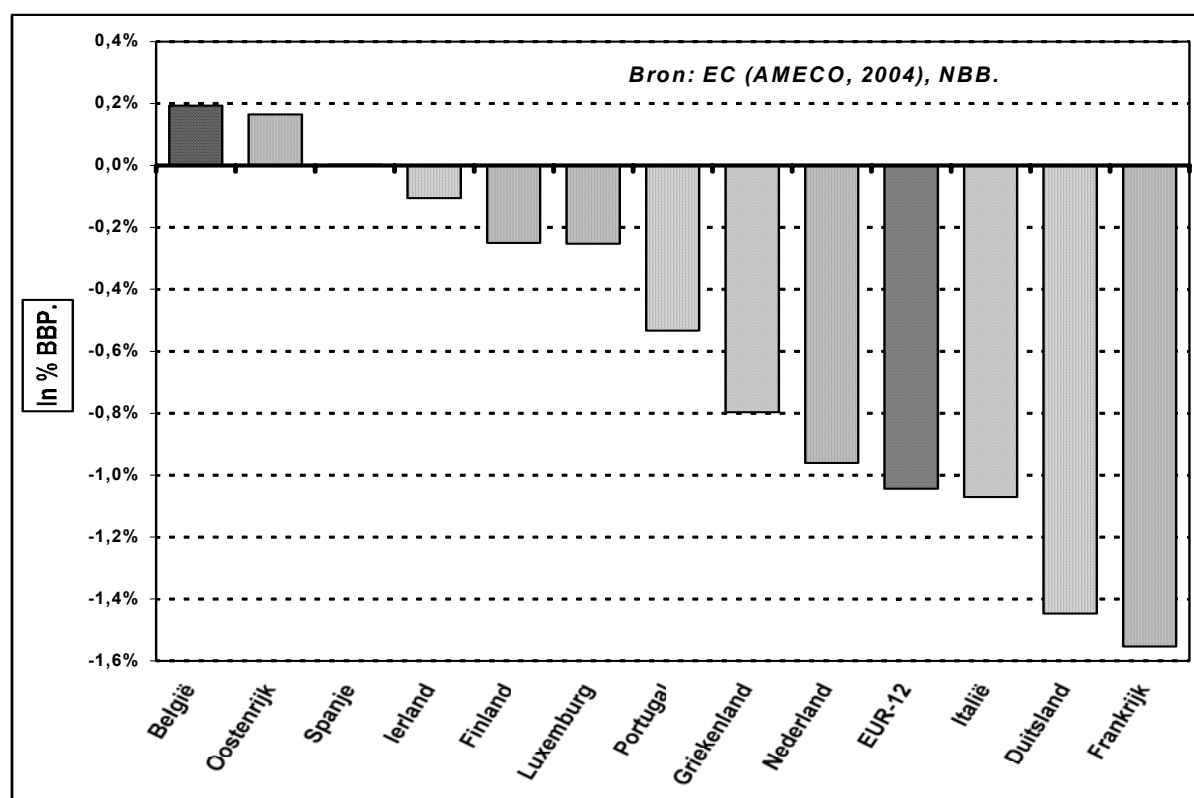
27 Het geraamd tekort in 2003 van deze twee landen zou 4,2% van het BBP bedragen.

1.4.2. Begrotingsresultaten (vorderingensaldi) 2003 vergeleken met de doelstellingen van de Stabiliteitsprogramma's

Op basis van de beschikbare gegevens zou België dus, samen met Finland en Spanje, deel uitmaken van de groep van slechts drie landen (op 12) die er in 2003 in geslaagd zijn de in de nationale Stabiliteitsprogramma's vastgelegde doelstellingen inzake vorderingensaldo na te leven. Op het vlak van het eurogebied in zijn geheel (EUR-12) is de gemiddelde ongunstige afwijking van de realisatie ten opzichte van de gewogen doelstelling zeer groot, aangezien ze 1,0 % van het BBP bedraagt (een tekort dat – in relatieve termen - bijna 60% hoger ligt dan vooropgesteld).

Grafiek 2

Afwijkingen van de vorderingensaldi 2003 t.o.v. de ingediende stabiliteitsprogramma's

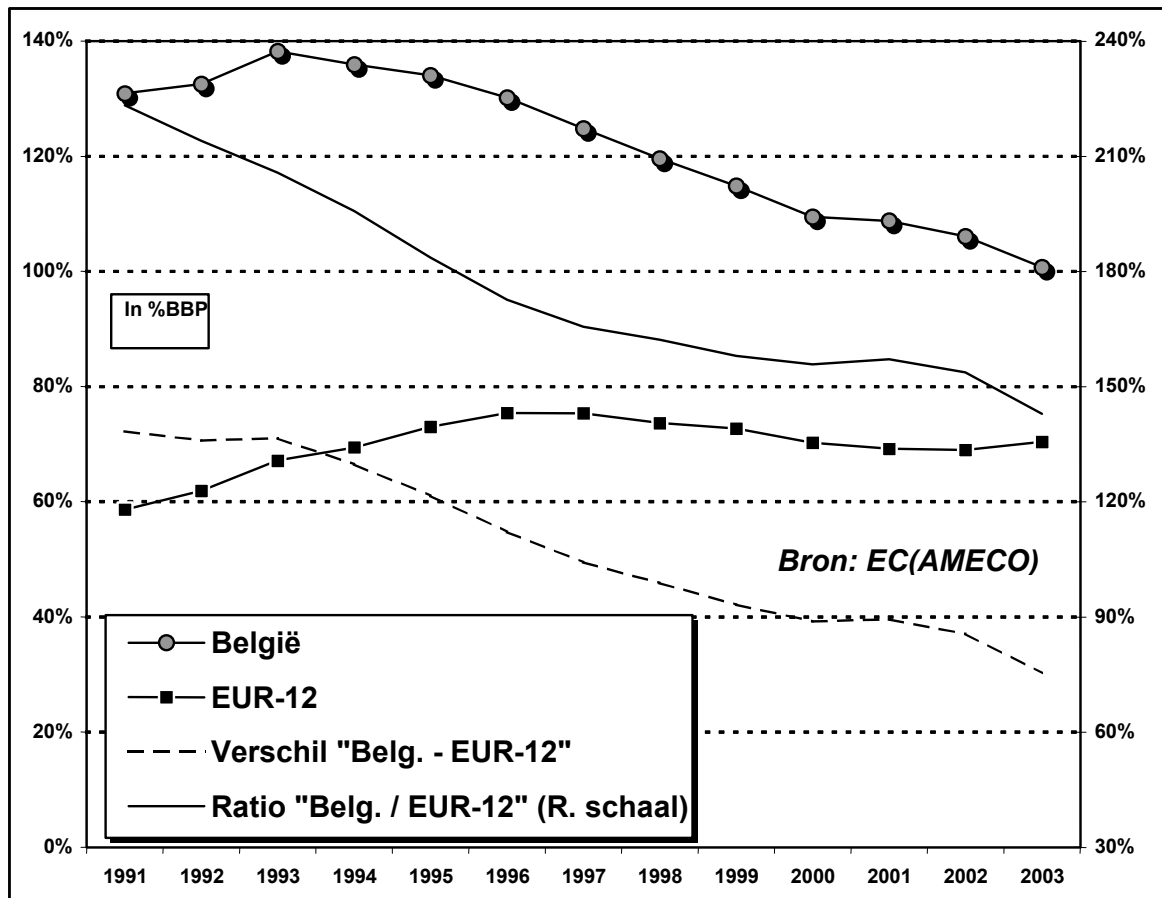
1.4.3. Vergelijking van de schuldgraad op Europees niveau

De relatief gunstige toestand van België inzake vorderingensaldi en de goede weerstand van het cyclisch gecorrigeerd primair saldo kunnen niet helemaal verhelen dat ons land nog steeds sterk gehandicapt is door haar schuldgraad, die veel hoger ligt dan die van het eurogebied in zijn geheel.

Grafiek 3 hierna laat zien hoe België sinds 1994 op dat gebied geleidelijk aan maar toch duidelijk convergeert en hoe het verschil van de geconsolideerde schuldgraad (Maastricht-definitie) ten opzichte van het eurogebied in tien jaar met meer dan de helft is afgenomen ten opzichte van het in 1992-1993 bereikte peil.

Het verschil van de schuldgraad is inderdaad gedaald van 71% van het BBP in 1991 tot 30,3% van het BBP in 2003. Het verschil van de Belgische schuldgraad met die van het eurogebied is, na in 2001 een quasi-stabilisatie te hebben gekend, in 2002 weer verkleind en is in 2003 nog duidelijker afgenomen. De Belgische schuldgraad zou met ongeveer 5,4% van het BBP gedaald zijn, terwijl omgekeerd het Europees gemiddelde voor het eerst sinds 1996-1997 een ongunstige wending neemt en verhoogt (+1,4% van het BBP). De relatieve schuldgraad van België (t.o.v. het gemiddelde van het eurogebied), die in 1990 223% bedroeg, zou in 2003 teruggevallen zijn op slechts 143%.

Grafiek 3
De Belgische schuldgraad vergeleken met die van het eurogebied.

2. Belangrijkste ontwikkelingen op het vlak van de gezamenlijke overheid

2.1. Evoluties van het vorderingensaldo en van het primair saldo

Het vorderingenoverschot van de overheden, dat in 2001 met +0,5% van het BBP een hoog niveau bereikte, was in 2002 weer afgenomen tot een quasi-evenwicht. Dankzij de doorslaggevende invloed van eenmalige factoren die gunstiger waren dan in 2002, wijzen de overheidsfinanciën in 2003 weer een begrotingsoverschot aan van 0,2% van het BBP. Het primair saldo dat, door de aanhoudende conjunctuurverslechtering, in 2002 zeer duidelijk achteruit was gegaan met 1% van het BBP, vertoonde in 2003 een beperktere verslechtering van 0,3% van het BBP.

Tabel 7

Determinanten van de vorderingensaldi van de gezamenlijke overheid

	Niveaus					Gecumuleerde evoluties		
	1999	2000	2001	2002	2003 (°°)	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Effectieve ontvangsten (°)	48,6%	48,5%	49,3%	49,5%	50,3%	1,7%	0,7%	1,0%
Primaire uitgaven	42,1%	41,6%	42,2%	43,4%	44,5%	2,5%	0,1%	2,3%
Primair saldo	6,6%	6,9%	7,1%	6,1%	5,8%	-0,8%	0,6%	-1,3%
Rentelasten	7,0%	6,8%	6,6%	6,1%	5,6%	-1,4%	-0,4%	-1,0%
Vorderingensaldo	-0,4%	0,1%	0,5%	0,0%	0,2%	0,6%	0,9%	-0,3%

(°) Exclusief toegerekende sociale bijdragen, maar inclusief de ontvangsten uit de verkopen van onroerende en immateriële (UMTS) activa, alsmede de aan de EU afgestane belastingontvangsten.

(°°) Voorlopige raming.

Het relatieve aandeel van de totale effectieve overheidsontvangsten zou in 2003 weer krachtig gestegen zijn (+0,8% van het BBP, volgend op een stijging met 0,2% van het BBP in 2002), maar dan op basis van heel andere determinanten dan die van het jaar tevoren (zie infra). Anderzijds is de waargenomen ratio van de totale primaire overheidsuitgaven aanzienlijk toegenomen (+1,2% van het BBP), dus zoveel als in 2002. Dat het financieringsoverschot toch nog verbeterd is met 0,2% van het BBP, is te danken aan het aanzienlijk teruglopend gewicht van de rentelasten; de jaar-op-jaarvermindering daarvan bedroeg 0,5% van het BBP in 2003, en is vergelijkbaar met die van 2002.

De negatieve weerslag van de conjunctuur op de ontwikkeling van het primair saldo, die voor 2002 op ongeveer 0,4% van het BBP wordt geraamd, kon dus volledig gecompenseerd worden door de verdere gestage daling van het gewicht van die financiële lasten als gevolg van vooral de aanhoudende daling van de impliciete of gemiddelde rentevoet op de overheidsschuld en in een geringere mate als gevolg van de daling van de schuldgraad zelf.

De diverse vastgestelde resultaten die werden opgetekend, zijn echter in zulke mate beïnvloed – meer nog dan de vorige jaren - door belangrijke eenmalige verrichtingen, zowel inzake ontvangsten (toerekening van de overname van het pensioenfonds van Belgacom) als inzake primaire uitgaven (eenmalige kapitaalverrichtingen ten gunste van de Post en “pre-funding” van stortingen aan de NMBS ten belope van 1 miljard euro), dat die ontwikkelingen van nader bij bestudeerd moeten worden.

Wat de evoluties in de loop van de laatste twee jaren betreft (2001-2003) in vergelijking met die van de twee vorige jaren (1999-2001), valt onmiddellijk een dubbele mutatie op bij de ‘bruto’ begrotingsresultaten (=niet gecorrigeerd voor eenmalige weerslagen) :

- a) tussen 2001 en 2003 verslechtert het primair overschot met 1,3% van het BBP in twee jaar, terwijl het over de twee vorige jaren (1999-2001) gedeeltelijk dankzij de goede conjunctuur van het jaar 2000 nog verbeterd was (met 0,5% van het BBP);
- b) in diezelfde periode (2001-2003) werd die ongunstige evolutie gedeeltelijk gecompenseerd door een grotere vermindering van de rentelasten, die 1% van het BBP bedroeg in twee jaar, tegen een vermindering van ‘slechts’ 0,4% van het BBP in 1999-2001;
- c) bijgevolg is het vorderingensaldo, dat tussen 1999 en 2001 met 0,9% van het BBP verbeterde, tussen 2001 en 2003 wel in beperkte mate (-0,3% van het BBP) verslechterd, maar toch nog positief gebleven.

2.2. Realisaties van de gezamenlijke overheid

2.2.1. Evolutie van de ontvangsten

Ter herinnering : in de gebruikelijke voorstelling conform de ESR95-methodologie wordt de opbrengst van de verkoop van materiële activa (overheidsgebouwen), terreinen en immateriële activa (zoals mobilofonie- en UMTS-licenties) als een negatieve uitgave (desinvestering) geboekt, terwijl de lopende overdrachten van goederen en diensten door de overheidsbesturen (GO) effectief als (niet-fiscale) lopende ontvangsten worden geboekt. Om de gegevens dichter te laten aansluiten bij de budgettaire voorstelling, worden de genoemde verrichtingen hier als niet-fiscale ontvangsten geboekt en worden de overeenstemmende primaire (kapitaal)uitgaven logischerwijze voor hetzelfde bedrag “gebruteerd”.

Op het vlak van de ratio van de effectief door de Belgische overheidsbesturen (GO) geïnde fiscale en parafiscale ontvangsten valt in 2003 een duidelijke achteruitgang van 0,8% van het BBP te noteren, waar in 2002 nog een toename met 0,4% van het BBP was opgetekend, waardoor de effectieve fiscale en parafiscale druk (GO + EU-afdrachten) in 2003 globaal vermindert tot 45,8% van het BBP, en daarmee het laagste niveau bereikt van de laatste vijf jaren.

Tabel 8

Evolutie van de effectieve ontvangsten van de gezamenlijke overheid (°)

	Niveaus					In % van het BBP		
						Gecumuleerde evoluties		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Effectieve ontvangsten, excl. toegerekende bijdragen (°)	48,6%	48,5%	49,3%	49,4%	50,3%	1,7%	0,7%	1,0%
Fiscale en parafiscale ontvangsten	46,0%	46,0%	46,2%	46,6%	45,8%	-0,3%	0,2%	-0,4%
Directe belastingen	17,1%	17,3%	17,6%	17,6%	17,1%	0,1%	0,5%	-0,5%
Gezinnen en IZW's	13,7%	14,0%	14,3%	14,4%	14,1%	0,4%	0,6%	-0,3%
Vennootschappen	3,4%	3,4%	3,3%	3,2%	3,1%	-0,3%	-0,1%	-0,2%
Indirecte belastingen	14,1%	14,0%	13,7%	13,8%	13,8%	-0,3%	-0,5%	0,1%
gezamenlijke overheid	13,2%	13,1%	12,7%	13,0%	12,9%	-0,3%	-0,5%	0,2%
EU-Afdrachten	0,9%	1,0%	1,0%	0,9%	0,9%	0,0%	0,0%	-1,0%
Effectieve sociale bijdragen	14,4%	14,1%	14,4%	14,7%	14,3%	0,0%	0,1%	-0,1%
Vermogensheffingen	0,4%	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	0,1%	0,0%	0,0%
<i>p.m. Fiscale ontvangsten</i>	31,6%	31,8%	31,8%	31,9%	31,4%	-0,2%	0,1%	-0,3%
Effectieve niet-fiscale ontvangsten incl. afstand activa	2,6%	2,5%	3,1%	2,8%	4,5%	1,9%	0,5%	1,4%
Inkomen van eigendom	0,8%	1,0%	1,0%	0,9%	0,9%	0,0%	0,2%	-0,2%
Verkoop lopende goederen	1,2%	1,2%	1,3%	1,4%	1,4%	0,2%	0,1%	0,1%
Afstand van mat. en immat. activa (UMTS)	0,0%	0,0%	0,3%	0,1%	0,1%	0,0%	0,3%	-0,3%
Ontvangen lopende en kapitaaloverdrachten	0,6%	0,4%	0,4%	0,4%	2,2%	1,6%	-0,1%	1,8%
<i>p.m. Toegerekende bijdragen</i>	2,0%	2,0%	2,0%	2,1%	2,1%	0,1%	0,0%	0,1%
<i>p.m. Tot. ontvangsten ESR (incl. toegerekende bijdragen)</i>	49,7%	49,5%	50,0%	50,5%	51,4%	1,7%	0,3%	1,4%
<i>Excl. fiscale ontv. overgedragen aan de EU</i>								

(°) Inclusief de niet-fiscale ontvangsten die in ESR95 als negatieve kapitaaluitgaven worden geboekt, alsook de belastingoverdrachten aan de EU.

De totale fiscale druk (28) zou in 2003 verminderd zijn met 0,5% van het BBP, en dit bijna uitsluitend op het vlak van de lopende directe belastingen op de inkomens (voornamelijk de directe belastingen van de gezinnen). Die daling in 2003 weerspiegelt in zeer grote mate de weerslag van de verdere uitvoering van het regeringsprogramma van verlaging van de fiscale druk op de factor arbeid ten belope van een bijkomend bedrag van 0,5% van het BBP in 2003, via de verderzetting van de hervorming van de PB, alsmede de finalisatie van de geleidelijke afschaffing van de aanvullende crisisbijdrage. De parafiscale druk zou in 2003 marginaal onder zijn niveau van 2001 gezakt zijn en zou daarmee de gevoelige toename teniet doen die in 2002 (29) was genoteerd; dit betekent een vermindering met 0,3% van het BBP in 2003.

28 Inclusief EU-afdrachten.

29 Voor een groot deel als gevolg van de compositie- of "grondslag"-effecten gebonden aan de stijging van het loonaandeel in het BBP.

2.2.2. Evolutie van de primaire uitgaven

In 2003 is, net als vorig jaar, het relatieve belang van de primaire uitgaven (30) in het BBP weer gevoelig toegenomen (+1,2% van het BBP), terwijl die toename in 2001 beperkter was geweest (+0,6% van het BBP). Gecumuleerd over vier jaar (1999-2003) bedraagt de stijging van de ratio 2,5% van het BBP; die stijging is integraal gelokaliseerd op het vlak van de lopende uitgaven.

Die ratio is echter opgedreven door de in 2003 doorgevoerde boekhoudkundige verrekening van 1 miljard euro (0,4% van het BBP) als "pre-funding" van lopende overdrachten aan de NMBS. Tot die verrichting werd onlangs besloten tot verlichting van de begroting 2004 als compensatie van de onmogelijkheid om aan de rekeningen van 2004 (in de plaats van die van 2003) een deel van de ontvangsten uit de Belgacom-operatie toe te wijzen.

Tabel 9
Evolutie van de primaire uitgaven van de gezamenlijke overheid

	Niveaus in % BBP					Gecumuleerde evoluties		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Primaire uitgaven gecorr. voor verkoop activa (°)	42,1%	41,6%	42,2%	43,4%	44,5%	2,5%	0,1%	2,3%
Lopende uitgaven (incl. fiscale afdrachten aan de EU)	38,9%	38,5%	39,4%	40,6%	41,3%	2,5%	0,6%	1,9%
(Bruto)kapitaaluitgaven (°°)	3,2%	3,2%	2,7%	2,8%	3,2%	0,0%	-0,4%	0,4%
(waarvan bruto-kapitaalvorming) (°°)	1,8%	1,8%	1,7%	1,7%	1,7%	-0,2%	-0,1%	0,0%
p.m. Correctie voor verkopen van materiële en immateriële activa	0,0%	0,0%	0,3%	0,2%	0,1%	0,1%	0,3%	-0,3%
p.m. Niet-gecorrigeerde (°) primaire uitgaven ESR95	43,1%	42,6%	42,9%	44,4%	45,6%	2,5%	-0,2%	2,7%
Evoluties in constante prijzen (/CP).	Jaarlijkse evolutie					% Jaarlijkse gemiddelde variatie		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Totale primaire uitgaven (°)	3,3%	1,4%	0,6%	4,1%	4,4%	2,6%	1,0%	4,3%
Lopende uitgaven	2,6%	1,4%	2,5%	3,7%	3,5%	2,8%	2,0%	3,6%
Kapitaaluitgaven	13,4%	1,4%	-23,0%	10,4%	19,3%	0,7%	-11,6%	14,7%
Primaire uitgaven na correctie voor:								
Verkopen activa in kapitaal (negat. uitgaven)	3,1%	1,5%	1,3%	3,6%	4,2%	2,6%	1,4%	3,9%
Andere correcties bij primaire uitgaven (°°°)	3,1%	1,5%	1,8%	3,1%	3,2%	2,4%	1,6%	3,1%
Aan de EU afgestane fiscale ontv. en BNI-middelen	3,2%	1,4%	1,9%	3,3%	2,9%	2,4%	1,6%	3,1%
Conjunctuurgebonden werkloosheidsuitgaven	3,4%	1,7%	1,9%	2,9%	2,6%	2,3%	1,8%	2,8%
Investeringscyclus lokale overheden	2,9%	1,5%	2,5%	3,2%	2,6%	2,5%	2,0%	2,9%
Vershil indexering/inflatie	2,9%	2,2%	2,6%	2,5%	2,8%	2,5%	2,4%	2,7%

- (°) Na correctie voor de dubbelstelling van de uitgaven gebonden aan de toegerekende bijdragen.
- (°°) Verkoop van bestaande vaste materiële activa en/of van niet geproduceerde immateriële activa.
- (°°°) Gecorrigeerd voor de ORTM (2002) en eenmalige uitgaven.

30 Op gecorrigeerde (of "gebruteerde") basis wat de "negatieve uitgaven" (of verkoop van materiële en immateriële activa) betreft, exclusief uitgaven gebonden aan toegerekende of fictieve bijdragen, maar inclusief de financiering van de Europese instellingen in de vorm van afgedragen ontvangsten (BTW en andere).

Bovendien zouden ook eenmalige kapitaalverrichtingen voor een netto-bedrag (in ESR95-terminen) van in totaal 0,20 miljard euro, ingewerkt hebben op het niveau van de primaire uitgaven van de federale overheid, en dus van de gezamenlijke overheid. In totaal bedragen die correcties inzake primaire uitgaven iets minder dan 0,5% van het BBP in 2003: daartegenover moet het uitzonderlijke eenmalig bedrag van ongeveer 1,9% van het BBP aan niet-fiscale ontvangsten gesteld worden dat in hetzelfde jaar werd geboekt. De ratio van 2003 werd eveneens negatief beïnvloed door de hogere BNI-afdracht van België voor de EU-financiering (+0,1% van het BBP) alsook, zoals in 2002 trouwens, door een stijging van de werkloosheid en van de daaraan gebonden uitgaven voor uitkeringen, ten belope van iets meer dan 0,1% van het BBP.

In constante prijzen (gedefleerd aan de hand van de consumptieprijsindex) en op niet-gecorrigeerde basis, zou het waargenomen groeiritme van de primaire uitgaven in 2003 zeer hoog zijn geweest (+4,4%) Gecorrigeerd daarentegen voor verschillende cyclische, eenmalige en/of niet-discretionaire factoren (31), is de groei van het volume van de reële primaire uitgaven in 2003 minder uitzonderlijk hoog: +2,8%. Dat groeiritme ligt boven het – overigens hoge - gemiddelde (+2,5%) dat is vastgesteld over het geheel van de vierjarige periode 1999-2003 en ligt duidelijk boven het overeenkomstig gemiddelde van de laatste tien jaren (+2,2%) en eveneens merkkelijk boven de geraamde trendgroei van de economie (ongeveer 2%).

Het behoud van een dergelijke onderliggende reële groei van de primaire uitgaven lijkt voor de Afdeling zeer moeilijk verenigbaar met de herhaalde officiële doelstelling van de geleidelijke opbouw van noemenswaardige structurele overschotten om de toekomstige budgettaire meerkosten van de vergrijzing op te vangen, en dat in het bijzonder rekening houdend met de geprogrammeerde verdere fasen van structurele verlaging van de globale fiscale en parafiscale druk.

2.2.3. Evolutie van de rentelasten

Zoals eerder genoteerd, draagt de verlaging van het gewicht van de rentelasten al sinds tien jaar (1993-2003) aanzienlijk bij tot de verbetering van het vorderingensaldo van de gezamenlijke overheid. In relatieve termen ligt die bijdrage dicht bij 65% van die verbetering (een gecumuleerde begrotingswinst van 5,5% van het BBP op een globale verbetering van het vorderingensaldo van 7,5% van het BBP).

Het tempo van de afname van het gewicht van de rentelasten is in vergelijking met de vijf daaraan voorafgaande jaren (-3,5% in de periode 1993-1998) echter lichtjes vertraagd in de loop van de laatste vijf jaren (-2% van het BBP). De verklaring daarvoor is voornamelijk te vinden in de vertraagde daling van de impliciete rentevoet waarvan het gecumuleerde dalingspercentage afnam van -2,3% in 1993-1998 tot -0,8% in 1998-2003.

31 Gecorrigeerd voor de eenmalige of uitzonderlijke uitgaven, voor de afdrachten aan de EU (fiscale en budgettaire) en de conjunctuurgebonden werkloosheidsuitgaven, voor de geraamde weerslag van de investeringscyclus van de lokale overheden alsook voor het verschil tussen de coëfficiënt van de stijging van de consumptieprijzen en de gemiddelde aanpassingsindex van de wedden bij de overheid en van de sociale prestaties. In 2003 zou de weerslag van dat verschil op de geraamde reële groei van de primaire uitgaven beperkt zijn gebleven tot slechts +0,2%, tegen -0,7% in 2002, 0,0% in 2001 en +0,7% in 2000.

Tabel 10
Evoluties van de rentelasten en determinanten

	1999	2000	2001	2002	2003	Gecumuleerde evoluties		
						1999-2003	1999-2001	2001-2003
Rentelasten (niveau in % BBP)	7,0%	6,8%	6,6%	6,1%	5,6%			
Jaarlijkse evolutie (% BBP)	-0,6%	-0,2%	-0,2%	-0,5%	-0,5%	-1,4%	-0,4%	-1,0%
Verklarende factoren								
* Evolutie van de impliciete rente	-0,2%	0,1%	0,0%	-0,5%	-0,3%	-0,7%	0,1%	-0,8%
* Evolutie van de schuldgraad	-0,4%	-0,3%	-0,1%	-0,1%	-0,2%	-0,7%	-0,5%	-0,2%
Impliciete rente (Niveau)	6,1%	6,2%	6,2%	5,7%	5,5%	-0,7%	0,1%	-0,7%
Jaarlijks verschil	-0,2%	0,1%	0,0%	-0,4%	-0,3%			

De impliciete rentevoet, die na de cyclische piek van 1990 ononderbroken gedaald was, vertoonde een bescheiden verhoging in 2000 (+0,1%) (een jaar van echte hoogconjunctuur), bleef zo goed als stabiel op 6,2% in 2001 en hernam in 2002 en 2003 een duidelijk neerwaartse koers. Het dalingsritme van deze rentevoet was zelfs uitzonderlijk hoog in 2002 en 2003 (in totaal -0,7% t.o.v. 2001), wat het hoogste tweejarige cijfer is dat sinds 1995 werd genoteerd.

Daar is trouwens in hoofdzaak de verklaring te vinden voor de aanzienlijke daling van het gewicht van de rentelasten (-0,5% van het BBP) in 2003 en in 2002, want de bijdrage van de (vertraagde) daling van de schuldgraad tot die vermindering is relatief kleiner (32). In de loop van de twee voorgaande jaren daarentegen (periode 1999-2001) kon de daling van het gewicht van de rentelasten (-0,4% van het BBP) meer dan integraal verklaard worden door de weerslag van de daling van de schuldgraad.

Voor het geheel van de periode 1999-2003 wegen, wat de evolutie van het gewicht van de rentelasten betreft, de twee componenten daarentegen nagenoeg tegen elkaar op, wat ook reeds min of meer het geval was geweest in 1995-1999 (met toch wel een licht overwicht van de factor "impliciete rente").

In 2003 werd de daling van de impliciete rente opnieuw in de hand gewerkt door een zwakke conjunctuur en door de voortzetting van het soepel monetair beleid dat zich in 2001-2002 geleidelijk had opgedrongen als reactie op de tumultueuze conjunctuurkentering, op de daling van de inflatie en van de inflatieverwachtingen, alsook op de gebeurtenissen van 11 september 2001. Tegelijkertijd heeft de aanhoudende beursmalaise die we gekend hebben van medio 2000 tot begin 2003 ongetwijfeld bijgedragen, tot halverwege 2003, tot een vlucht naar de markt van vastrentende effecten. Dat heeft de ongetwijfeld de daling van de langetermijnmarktrente in 2002 bespoedigd, wat in 2003 een uitgestelde weerslag heeft gehad op de impliciete langetermijnrente op de geconsolideerde Belgische overheidsschuld.

32 In twee jaar (periode 2001-2003) zou de gecumuleerde bijdrage van de daling van de schuldgraad tot de daling van het gewicht van de rentelasten, bij een gegeven impliciete rentevoet, iets meer dan 0,2% van het BBP bedragen, dus minder dan een vierde van de genoteerde globale daling van het gewicht van de rentelasten (1% van het BBP).

De verdere herfinanciering van de geconsolideerde schuld tegen gunstiger voorwaarden verloopt daardoor makkelijker, wat weer een nieuwe daling van de impliciete rente op die schuld met zich meebracht.

2.2.4. Evolutie van de schuldgraad en belangrijkste determinanten

2.2.4.1. Evolutie ten opzichte van de doelstellingen van het Stabiliteitsprogramma

De verdere afbouw van de Belgische overheidsschuldgraad was een van de belangrijkste doelstellingen van het Stabiliteitsprogramma 2003-2005. Enerzijds, omdat de schuldgraad van België ver boven het gemiddelde van het eurogebied uitstak, anderzijds, omdat, op langere termijn, de strategie van structurele schuldafbouw de beste waarborg bleef voor een verdere automatische vermindering van het gewicht van de rentelasten, alsook voor de opbouw van geleidelijk aan stijgende begrotingsoverschotten, als men op termijn het hoofd wou kunnen bieden aan de budgettaire gevolgen van de vergrijzing.

Tabel 11
Doelstellingen inzake schuldgraad in de diverse Stabiliteitsprogramma's

In % van het BBP

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1999-2002	117,5	114,5	112,2	109,6	106,8	
2000-2003		114,9	112,4	108,8	105,0	101,3
2001-2005 Nov. 2000			110,6	105,8	101,4	97,2
2002-2005 Nov. 2001				107,0	103,3	97,7
2003-2005 Nov. 2002					106,1	102,3
Realisaties	119,5	114,9	109,6	108,5	106,1	100,7 (°)

(°) Methodologische wijzigingen en recentere informatie, die hier niet zijn opgenomen, werden zeer recentelijk (1 maart) door het INR aan EUROSTAT in dat verband meegedeeld. Dat leidde tot een nieuwe raming van 100,5% van het BBP in 2003.

Het Stabiliteitsprogramma voorzag dat de schuldgraad in 2003 een nieuwe daling met 3,8% van het BBP zou kennen (33). In feite zal, op basis van de thans beschikbare voorlopige gegevens, die daling in 2003 de beoogde doelstelling duidelijk overschreden hebben want de vermindering van de schuldgraad (tot 100,7%) bedraagt niet minder dan 5,4% van het BBP. Aldus zou het positieve verschil met de beoogde doelstelling 1,6% van het BBP bedragen.

33 Zie Tabel 5; er wordt verwacht dat die schuldgraad zou dalen van 106,1% van het BBP in 2002 tot 102,3% van het BBP in 2003.

Te herinnering : een zogenaamde 'endogene' component en de 'exogene correcties' zijn medebepalende componenten van de evolutie van de schuldgraad. De endogene component wordt bepaald door het verschil tussen het 'theoretisch' of 'vereist' primair saldo (34) en het daadwerkelijk verwezenlijkt primair saldo.

Het theoretisch (voor stabilisatie van de schuldgraad vereist) primair saldo wordt bepaald door het product van, enerzijds, de schuldgraad van de vorige periode en, anderzijds, het verschil tussen de impliciete rentevoet en de nominale groeivoet van het BBP van het lopende jaar (verschil "i-n").

2.2.4.2. *Determinanten van de resultaten inzake schuldgraad*

Hoewel de nominale groei van het BBP lager uitviel dan voorzien, werd in 2003 een gunstig verschil genoteerd van de schuldgraad ten opzichte van de gewenste evolutie (1,6% van het BBP). Dat verschil is toe te schrijven: **a)** voor 2,0% van het BBP aan de gunstige weerslag van de 'exogene correcties' (35), zijnde de verrichtingen 'buiten vorderingensaldi' of 'andere dan endogene', die initieel niet waren opgenomen in het traject van schuldafbouw, en **b)** voor 0,3% van het BBP aan een effectief primair overschot dat de doelstelling voorbijstreeft.

De 0,7% lager dan verwachte nominale groei zou de weerslag van de 'endogene' factoren van schuldvermindering met evenveel verminderen, want het verschil "i-n" tussen de impliciete rentevoet en de nominale groeivoet van het BBP verhoogt en het voor een 'evenwicht' vereiste primaire overschot wordt groter.

In 2003 is dat verschil "i-n" duidelijk gunstiger geworden dan in 2002. Het ligt 0,9% lager dankzij een hogere nominale groei van het BBP dan in 2002 (+0,7%) alsmede, in geringere mate, dankzij de reeds vermelde daling van de impliciete rentevoet op de schuld (-0,2%). Daardoor kwam het *vereiste* primair saldo 1,1% van het BBP lager te liggen dan dat van het jaar daarvoor. Maar aangezien het *effectief* primair saldo in 2003 0,3% van het BBP lager ligt dan in 2002, ligt de 'endogene' daling van de schuldgraad 0,8% van het BBP hoger dan het jaar daarvoor (-3,4% van het BBP tegen -2,6% van het BBP).

34 Het peil van het primair saldo dat het in principe bij veronderstelde afwezigheid van een 'exogene' weerslag of weerslag 'buiten het vorderingensaldo' mogelijk maakt de schuldgraad te stabiliseren op het peil van het voorgaande jaar.

35 Het betreft hier een netto residuaire weerslag, die zowel factoren buiten het vorderingensaldo bevatten die bijgedragen hebben tot de schuldverhoging (kredietverleningen en deelnemingen, weerslag van de uitgiftepremies, verschillen in ritme tussen begrotingsaanrekeningen en kasuitgaven, enz.), diverse overgangsposten tussen het netto te financieren saldo en de schuldevolutie (wisselkoersverschillen bijvoorbeeld), als andere uitzonderlijke factoren buiten het vorderingensaldo (verkopen van financiële activa, schuldovertnames, goudtransacties, enz.).

Tabel 12

Evolutie van de schuldgraad en belangrijkste determinanten

	In % van het BBP					Jaargemiddelden		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Schuldgraad volgens Stabiliteitsprogramma 2003-2005		109,3%	108,6%	106,1%	102,3%			
Realisatiepercentage	114,8%	109,5%	108,5%	106,1%	100,7% (°)	106,2%	109,0%	103,4%
Jaarverschil of gemiddeld verschil (% BBP)	-4,7%	-5,4%	-0,9%	-2,5%	-5,4%	-3,5%	-3,2%	-3,9%
* Endogene variatie	-4,9%	-5,7%	-3,1%	-2,6%	-3,4%	-3,7%	-4,4%	-3,0%
+ Weerslag primair saldo	-6,6%	-6,9%	-7,1%	-6,1%	-5,8%	-6,5%	-7,0%	-5,9%
+ Weerslag rentevoet en groei	1,7%	1,2%	4,0%	3,5%	2,4%	2,8%	2,6%	2,9%
* Verrichtingen buiten het vorderingensaldo	0,2%	0,3%	2,2%	0,1%	-2,0%	0,2%	1,2%	-0,9%
Technische parameters						Jaargemiddelden		
Impliciete rentevoet "i"	6,1%	6,2%	6,2%	5,7%	5,5%	5,9%	6,2%	5,6%
Nominale groei BBP "n"	4,6%	5,1%	2,4%	2,4%	3,1%	3,3%	3,8%	2,8%
Reële groei BBP (in prijzen van 2000)	3,2%	3,8%	0,6%	0,7%	1,1%	1,6%	2,2%	0,9%
Nominaal verschil "i-n"	1,5%	1,1%	3,8%	3,3%	2,3%	2,6%	2,4%	2,8%
Voor stabilisatie vereist primair saldo	1,7%	1,2%	4,0%	3,5%	2,4%	2,8%	2,6%	2,9%
Effectief primair saldo	6,6%	6,9%	7,1%	6,1%	5,8%	6,5%	7,0%	5,9%
Endogene variatie (vereist min effectief)	-4,9%	-5,7%	-3,1%	-2,6%	-3,4%	-3,7%	-4,4%	-3,0%
p.m. reële rentevoet (/BBP-deflator)	4,7%	4,9%	4,3%	3,9%	3,3%	4,1%	4,6%	3,6%

(°) Methodologische wijzigingen en recentere informatie, die hier niet zijn opgenomen, werden zeer recentelijk (1 maart) door het INR aan EUROSTAT in dat verband meegedeeld. Dat leidde tot een nieuwe raming van 100,5% van het BBP in 2003.

De 'exogene' correcties hebben daarentegen, voor het eerst sinds 1998, bijgedragen tot de daling van de schuldgraad in plaats van tot de verhoging ervan. In 2003 lagen ze op -2% van het BBP, wat de globale verlaging van de schuldgraad in 2003 op -5,4% van het BBP bracht. Die weerslag van de geherklasseerde en in 2001 ten belope van 1,3% van het BBP (36) in de overheidsschuld (Maastricht-definitie) opgenomen schuld van CREDIBE (ex-CBHK) werd zo grotendeels gecompenseerd in 2003 door de opbrengst van de verkoop van de portefeuille van hypothecaire kredieten ten belope van 2,8 miljoen euro (1% van het BBP in 2003). De zogenoemde ALESH-operatie, die doorgevoerd werd in overleg met de gewesten, heeft het mogelijk gemaakt de overheidsschuld (Maastricht-definitie) in 2003 te verlagen met 3,5 miljard euro (1,4% van het BBP).

36 Het valt te noteren dat tegenover die daaruit volgende verhoging in 2001 van de brutoschuld volgens de Maastricht-definitie een toename van de overheidsactiva stond onder de vorm van hypothecaire kredieten, zodat de nettoschuld er maar weinig door beïnvloed werd. Bovendien had die verhoging geen weerslag op de rentelasten.

Dankzij die twee operaties “exclusief netto financieringsbehoeften”, nl. CREDIBE en ALESH, is de schuldgraad (Maastricht-definitie) in 2003 met iets meer dan 2,3% van het BBP verminderd, terwijl andere financiële of “exclusief NFB” verrichtingen netto een negatieve weerslag van 0,3% van het BBP hebben gehad op de schuldgraad (37).

Vanuit het oogpunt van de langere termijn blijft de gecumuleerde afname van de schuldgraad over de laatste vier jaren (periode 1999-2003) opmerkelijk; de afname bedraagt 14,2% van het BBP en is meer dan integraal toe te schrijven aan “endogene” invloeden (-14,8% van het BBP).

Die afname is dus duidelijk vertraagd in vergelijking met de evolutie in de voorafgaande vierjarige periode (1995-1999), waar ze 19,1% van het BBP bedroeg, waarvan méér dan een derde toe te schrijven was aan “exogene correcties” of “verrichtingen buiten vorderingensaldi”.

Exclusief die “exogene” factoren is de schuldgraad evenwel gestaag blijven dalen, sneller zelfs dan in de vorige vierjarige periode, en dat terwijl de reële economische groei gemiddeld merkkelijk lager lag (1,6% in 1999-2003 tegenover 2,5% in 1995-1999).

37 Met name een verhoging van 0,4% van het BBP door KVD, statistische verschillen en door de weerslag van wisselkoersverschillen en van uitgifte- en terugkooppremies, gedeeltelijk (voor 0,1% van het BBP) gecompenseerd door een storting van zowat 200 miljoen euro door de NBB aan de Schatkist als tegenwaarde van de biljetten in Belgische frank die niet werden omgewisseld in euro.

3. Evoluties op het vlak van de Entiteiten en hun deelsectoren

3.1. Ontwikkelingen op het vlak van Entiteit I en haar deelsectoren

3.1.1. De belangrijkste evoluties op het niveau van Entiteit I

In 2003 is Entiteit I er niet alleen in geslaagd, net als het jaar daarvoor, de doelstellingen inzake vorderingensaldo en primair saldo na te leven, maar is ze er zelfs in geslaagd die beide saldi in positieve zin te overtreffen met 0,2% van het BBP. Het vorderingensaldo voor de Entiteit in haar geheel ligt voor 2003 op -0,1% van het BBP (de vooropgestelde doelstelling was -0,3% van het BBP). Die gunstige evolutie werd in de hand gewerkt door een belangrijke verlaging van het gewicht van de rentelasten (-0,5% van het BBP) en heeft zo de gelijkwaardige verlaging in 2002 verder gezet.

Tabel 13
Realisaties op het niveau van Entiteit I

	Niveau					Gecumuleerde evolutie, in % BBP		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Totale ontvangsten na fiscale transfers (°) (°°)	33,0%	33,6%	33,5%	34,0%	34,5%	1,5%	0,5%	1,0%
Fiscale ontvangsten na fiscale transfers (vóór fiscale overdrachten)	17,6%	18,5%	17,5%	18,0%	17,2%	-0,4%	-0,2%	-0,2%
(over te dragen fiscale ontvangsten)	28,3%	28,8%	28,4%	27,6%	27,0%	-1,3%	0,2%	-1,5%
Effectieve sociale bijdragen (geconsol.)	-10,7%	-10,3%	-11,0%	-9,5%	-9,7%	0,9%	-0,3%	1,2%
Overige ontvangsten (°)	14,4%	14,1%	14,4%	14,7%	14,3%	0,0%	0,1%	-0,1%
	1,0%	1,0%	1,6%	1,3%	2,9%	2,0%	0,6%	1,3%
p.m. Tot. ontv. vóór belastingafdrachten naar de EU	33,9%	34,6%	34,5%	34,8%	35,4%	1,5%	0,6%	0,9%
Primaire uitgaven (°) (°°°)	28,4%	28,2%	28,6%	29,2%	30,4%	2,0%	0,2%	1,8%
Finale primaire uitgaven (°)	25,3%	25,0%	25,4%	25,8%	26,8%	1,5%	0,1%	1,4%
Federale Overheid (°)	7,3%	7,2%	7,1%	7,0%	7,5%	0,2%	-0,2%	0,4%
Sociale Zekerheid	18,1%	17,8%	18,4%	18,9%	19,4%	1,3%	0,3%	1,0%
Budgettaire transfers naar Entiteit II	1,6%	1,8%	1,8%	2,0%	2,0%	0,4%	0,1%	0,3%
Budgettaire en fiscale transfers naar de EU	1,4%	1,4%	1,4%	1,4%	1,5%	0,1%	0,0%	0,1%
Primair saldo	5,5%	6,4%	5,9%	5,6%	5,0%	-0,5%	0,4%	-0,9%
Rentelasten	6,4%	6,3%	6,1%	5,6%	5,1%	-1,3%	-0,4%	-1,0%
Totale uitgaven	34,8%	34,4%	34,7%	34,8%	35,5%	0,7%	-0,1%	0,9%
Vorderingensaldo	-0,9%	0,1%	-0,2%	0,0%	-0,1%	0,8%	0,7%	0,1%

(°) Inclusief correcties voor ontvangsten en negatieve uitgaven gebonden aan de verkoop van onroerende en/of immateriële activa (UMTS-licenties).

(°°) Exclusief fictieve bijdragen, exclusief fiscale EU-afdrachten.

(°°°) Inclusief totale (fiscale en budgettaire) overdrachten naar de EU.

Het primair overschot van Entiteit I, dat +5,0% van het BBP bedraagt, zou voor het derde opeenvolgende jaar zijn teruggevallen, ditmaal met 0,6% van het BBP (en een gecumuleerde terugval van 1,4% van het BBP sinds 2000), en daarmee zijn laagste niveau bereiken sinds 1996.

Er moet wel op gewezen worden dat dit overschot negatief beïnvloed werd, net als de twee vorige jaren, door een weinig gunstige conjunctuurontwikkeling en vooral opnieuw door een lager dan voorziene economische groei. De ongunstige weerslag van die ontwikkeling in 2003 op de begroting op het niveau van Entiteit I kan op ongeveer 0,4% van het BBP geraamd worden.

De begrotingsresultaten werden daarentegen gunstig beïnvloed door eenmalige verrichtingen die, netto, een positieve bijdrage van meer dan 1,2% van het BBP hebben geleverd op de jaar-op-jaar-ontwikkeling van het primair saldo. Globaal gezien kan het gunstige netto saldo van die – zowel cyclische als eenmalige - invloeden op de evolutie van het primair saldo van de Entiteit geraamd worden op ongeveer +0,8% van het BBP.

Vanuit een strikt boekhoudkundig oogpunt zou de verslechtering van het primair saldo van Entiteit I in 2003 grotendeels verklaard kunnen worden door de stijging met 1,2% van het BBP van de ratio van de primaire uitgaven (38), terwijl de overeenstemmende ratio van de totale effectieve ontvangsten, na fiscale overdrachten aan andere overheidsniveaus (Europese instellingen inbegrepen) “slechts” met 0,6% van het BBP zijn gestegen tot 34,5% van het BBP. Na hun forse stijging in 2002 (+0,5% van het BBP) zouden de door Entiteit I geïnde netto-belastingontvangsten teruggevallen zijn op 17,2% van het BBP (-0,8% van het BBP in vergelijking met 2002). Dat resultaat is toe te schrijven aan diverse evoluties, die zowel te maken hebben met de evolutie van de totale (vóór overdrachten) door de Entiteit geïnde belastingontvangsten, die terugvallen met 0,6% van het BBP, als met een verhoging van 0,2% van het BBP van de aan andere overheidsniveaus (voornamelijk G&G) overgedragen ontvangsten.

Ook hier merkt men duidelijk de bijkomende weerslag van de maatregelen van belastingverlaging die door de federale overheid uitgevoerd zijn op het vlak van de particulieren en van de socio-professionele inkomens. Gelijktijdig daarmee zou de ratio van de effectieve sociale bijdragen van de Entiteit teruggevallen zijn met 0,3% van het BBP, terwijl er bij de niet-fiscale ontvangsten een spectaculaire vooruitgang zou geboekt zijn (+1,7% van het BBP, dat is een verhoging met factor 2,5!), die te danken zou zijn aan de integrale aanrekening op 2003 van de ontvangsten uit de overname van de activa van het pensioenfonds van Belgacom (1,9% van het BBP).

De verhoging van de primaire uitgaven met 1,2% van het BBP is samengesteld uit een verhoging van iets meer dan 0,1% van het BBP van de begrotingsoverdrachten aan de EU (+0,1% van het BBP op het vlak van de BNI-middelenbron) en uit een verhoging van iets meer dan 1,0% van het BBP bij de finale primaire uitgaven van de Entiteit. Laatstgenoemde verhoging zou voor een aanzienlijk deel toe te schrijven zijn aan de aan begrotingsjaar 2003 toegerekende eenmalige primaire uitgaven (ten belope van ongeveer 0,5% van het BBP) en aan de stijging van de werkloosheidsuitgaven (+0,1% van het BBP).

38 De primaire uitgaven en de (niet-fiscale) ontvangsten zijn gecorrigeerd voor de ontvangsten uit de verkoop of afstand van (materiële of immateriële) activa die in de ESR95-methodologie als negatieve kapitaaluitgaven worden geboekt. De ontvangsten en primaire uitgaven zijn gedefinieerd exclusief toegerekende bijdragen en exclusief fiscale afdrachten aan de andere overheidsniveaus (inclusief Europese Unie).

Exclusief de werkloosheidsuitgaven en de eenmalige uitgaven, zou de ratio van de finale primaire uitgaven van Entiteit I gestegen zijn met ongeveer 0,4% van het BBP, voor een overgroot deel op het vlak van de (primaire) uitgaven van de Sociale Zekerheid.

In reële termen zijn de bij Entiteit I genoteerde evoluties de volgende:

Tabel 14

Reële groei van de primaire ontvangsten en uitgaven van Entiteit I

Evolutie in constante prijzen	1999	2000	2001	2002	2003	% variatie jaargemiddelde		
						1999-2003	1999-2001	2001-2003
Totale effectieve ontvangsten na fiscale transfers	1,8%	4,5%	-0,3%	2,2%	3,1%	2,3%	2,0%	2,6%
* Eigen ontvangsten vóór fiscale transfers	2,2%	3,1%	1,3%	2,0%	3,2%	2,4%	2,2%	2,6%
* Netto-ontvangstentransfers, incl. negat. fact.	3,6%	-1,0%	6,5%	1,6%	3,3%	2,6%	2,7%	2,5%
Totale primaire effectieve uitgaven (°)	2,5%	1,8%	0,3%	3,7%	5,8%	2,9%	1,1%	4,8%
Idem, na correctie voor :								
Ontvangsten geboekt als negatieve uitgaven	2,1%	1,9%	1,4%	3,1%	5,6%	3,0%	1,6%	4,3%
Eenmalige uitgaven en overdr. bevoegdheden(°°)	2,2%	1,9%	2,2%	3,3%	3,9%	2,8%	2,0%	3,6%
Fiscale en budgett. middelen overgedragen aan de EU	2,3%	1,8%	2,3%	3,5%	3,6%	2,8%	2,0%	3,6%
Conjunctuurgebonden werkloosheidsuitgaven	2,5%	2,4%	2,3%	3,0%	3,2%	2,7%	2,3%	3,1%
Verskil "indexering / inflatie"	2,5%	3,0%	2,3%	2,3%	3,4%	2,7%	2,7%	2,8%
p.m. Finale (excl. werkloosheid)	2,4%	1,6%	2,6%	2,1%	3,1%	2,4%	2,1%	2,6%
Idem, gecorrigeerd voor het verschil	2,4%	2,2%	2,7%	1,5%	3,3%	2,4%	2,4%	2,4%

(°) Vóór correctie voor de verkopen van materiële en immateriële activa.

(°°) Bijkomende overdracht van bevoegdheden in 2002 aan de gewesten in het kader van de staatshervorming van 2001. Tot in 2001 inclusief: zie de eenmalige uitgaven zoals geïdentificeerd in het Advies van de HRF van februari 2002.

Wat de geconsolideerde totale primaire uitgaven van de Entiteit en ook van de gezamenlijke overheid betreft, valt er opnieuw op *niet-gecorrigeerde basis* een gevoelige versnelling van de zichtbare reële groei waar te nemen (+5,8% in 2003, tegenover +3,7% in 2002 en slechts +0,3% in 2001). Die resultaten moeten evenwel gecorrigeerd worden voor een geheel van correcties voor de niet-discretionaire uitgaven die ze zouden kunnen beïnvloeden: met name de weerslag van de verhoging van de conjunctuurgebonden werkloosheidsuitgaven, van de begrotingsafdrachten aan de EU (« BNi-middelen »), van de weerslag van het reeds vermelde (voetnoot nr. 30) verschil 'indexering/inflatie' en vooral van de zogenoemde uitzonderlijke en eenmalige uitgaven (39). Rekening houdend met de nodige reserves wegens het voorlopige karakter van die gegevens, zou de aldus gecorrigeerde reële groei van het volume van de primaire uitgaven van Entiteit I ongeveer 3,4% bedragen in 2003, tegen 2,3% in 2002 en in 2001.

Op een meerjarenbasis (vier jaar) zou de gecorrigeerde reële groei van de totale primaire uitgaven van Entiteit I ongeveer +2,7% bedragen in 1999-2003, tegen 1,5% in de loop van de vorige vierjarige periode (1995-1999) en gemiddeld 2,1% in de loop van het afgelopen decennium (1993-2003).

39 Deze factor, die de groeiritmes van 1999 en 2001 had beïnvloed, lijkt in 2002 geen significante rol te hebben gespeeld maar heeft weer een markante invloed op de resultaten van 2003.

De genoteerde versnelling is dus manifest. De onderliggende reële groei van de primaire uitgaven van Entiteit I is nu al zes jaar gelijk aan of hoger dan 2,3%, wat beduidend hoger is dan de normhypothese van 1,5% die nog expliciet in het Stabiliteitsprogramma 2001-2005 van december 2000 (40) vooropgesteld werd. Toen waren de in aanmerking genomen hypothesen inzake toekomstige trendgroei van de economie bovendien duidelijk optimistischer dan vandaag.

Het is duidelijk dat, als een dergelijke trendgroei van de primaire uitgaven in 2004 en later blijft aanhouden, ondanks de pogingen die zowel op het vlak van de Federale Overheid als op het vlak van de Sociale Zekerheid worden ondernomen om ze in toom te houden, het primair overschot van de Entiteit wel eens opnieuw aanzienlijk zou kunnen dalen en/of dat er een conflict zou kunnen ontstaan met de verdere uitvoering van het huidige programma van verlaging van de heffingen op de factor arbeid. Dat risico bestaat, te meer daar de gunstige weerslag van eenmalige factoren op het primair overschot in 2004 beduidend lager zou kunnen uitvallen en er in de begrotingsvooruitzichten voor 2004 reeds een - zij het voorzichtige - conjuncturele heropleving is vooropgesteld en in aanmerking genomen.

3.1.2. Belangrijkste evoluties op het vlak van de Federale Overheid

Op basis van de beschikbare gegevens zou het vorderingensaldo (ESR95) van de Federale Overheid in 2003 met 0,5% van het BBP verbeterd zijn en voor het eerst een beduidend overschot vertonen (+0,3% van het BBP).

Die verbetering zou voor meer dan drie vierden (0,4% van het BBP) toe te schrijven zijn aan een verlaging van het gewicht van de rentelasten, terwijl het primair saldo slechts marginaal verbeterd zou zijn met 0,1% van het BBP. Ze is de statistische resultante van een verhoging met 0,8% van het BBP van de ratio van de effectieve totale ontvangsten (41) na aftrek van de fiscale overdrachten aan de andere overheidsniveaus (42), die grotendeels gecompenseerd wordt door een iets kleinere verhoging (0,7% van het BBP) van de ratio van de totale primaire uitgaven (inclusief de lopende - en kapitaaloverdrachten aan diezelfde andere overheidsniveaus).

Exclusief de budgettaire transfers aan de andere overheidsniveaus en de uitzonderlijke of eenmalige uitgaven, zou de ratio van de (finale) primaire uitgaven van de Federale Overheid (FO) zo goed als onveranderd zijn gebleven.

40 Zie het Stabiliteitsprogramma van België 2001-2005 van december 2000, p. 19 (Strikte beheersing van de primaire uitgaven).

41 Incl. de ontvangsten uit de verkoop van materiële en immateriële activa, excl. toegerekende bijdragen en aan de EU afgedragen fiscale ontvangsten.

42 Entiteit II, Sociale Zekerheid, Europese Unie.

Tabel 15
Realisaties op het vlak van de Federale overheid

	Niveau, in % van het BBP					Gecumul. evoluties in % van het BBP		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Effectieve ontvangsten (*) voor transfers, w.o.:	28,9%	29,6%	29,9%	28,6%	29,6%	0,7%	1,0%	-0,3%
* Ontv. overgedragen naar andere overheidsniveaus	12,1%	11,8%	12,4%	11,3%	11,6%	-0,5%	0,3%	-0,8%
* Eigen ontvangsten na totale fiscale transfers	16,9%	17,7%	17,5%	17,3%	18,0%	1,2%	0,7%	0,5%
Totale primaire begrotingsuitgaven (°)	12,0%	11,9%	12,3%	11,9%	12,6%	0,6%	0,3%	0,3%
* Overdrachten naar andere overheidsniveaus	4,7%	4,7%	5,2%	4,9%	5,1%	0,4%	0,5%	-0,1%
* Finale primaire uitgaven (°)	7,3%	7,2%	7,1%	7,0%	7,5%	0,2%	-0,2%	0,4%
Primair saldo	4,9%	5,8%	5,3%	5,4%	5,5%	0,6%	0,4%	0,2%
Rentelasten	6,5%	6,3%	6,2%	5,6%	5,2%	-1,3%	-0,3%	-1,0%
Totale uitgaven	18,4%	18,2%	18,4%	17,6%	17,8%	-0,6%	0,0%	-0,6%
Vorderingensaldo	-1,6%	-0,5%	-0,9%	-0,3%	0,3%	1,8%	0,7%	1,1%
	% Jaarlijkse evolutie					Jaargemiddelde		
Evolutie in constante prijzen	1999	2000	2001	2002	2003	2003-1999	2001-1999	2003-2001
Ontvangsten vóór transfers, w.o.	1,5%	4,8%	1,1%	-3,6%	5,2%	1,8%	2,9%	0,7%
* Ontvangsten overgedragen naar andere overheidsniveaus	4,0%	0,4%	4,5%	-7,8%	4,0%	0,2%	2,4%	-2,1%
* Eigen ontvangsten na transfers (°)	-0,2%	7,9%	-1,1%	-0,7%	6,0%	2,9%	3,3%	2,6%
Totale primaire uitgaven (°)	2,1%	1,9%	3,0%	-2,0%	7,1%	2,5%	2,5%	2,4%
* Budgettaire transfers naar andere overheidsniveaus	2,8%	3,3%	10,5%	-4,5%	4,8%	3,4%	6,8%	0,0%
* Finale primaire uitgaven (°)	1,7%	1,1%	-2,0%	-0,2%	8,7%	1,8%	-0,4%	4,2%
Primaire uitgaven gecorr. voor eenmalige uitgaven (**)	2,2%	2,0%	0,3%	2,9%	3,1%	2,1%	1,2%	3,0%
Idem excl. BNI-middelen	2,0%	2,2%	0,3%	2,4%	2,4%	1,8%	1,3%	2,4%
Idem, gecorr. voor verschil 'indexering/inflatie'	2,0%	2,9%	0,4%	1,7%	2,6%	1,9%	1,6%	2,2%
waarvan : finale	1,8%	1,9%	1,1%	0,0%	2,1%	1,3%	1,5%	1,0%

(°) Exclusief toegerekende bijdragen; inclusief ontvangsten die als negatieve kapitaaluitgaven worden boeekt.

(°°) Namelijk de overname van de schuld van de Sociale Zekerheid in 2001, de « pre-funding » van de NMBS in 2003, enz.

In reële termen en gecorrigeerd voor de belangrijkste eenmalige uitgaven en exclusief de BNI-middelenafdracht aan de EU (43), zou de groeivoet van de totale primaire uitgaven van de federale overheid 2,6% bedragen in 2003 en jaarlijks gemiddeld ongeveer 1,9% bedragen in de vierjarige periode 1999-2003, tegen +0,6% in de voorafgaande vierjarige periode 1995-1999 en gemiddeld +1,1% in het voorbije decennium.

Exclusief begrotingsafdrachten aan andere overheidsniveaus zou die stijging beperkt zijn tot 2,1% in 2003 en tot gemiddeld 1,3% per jaar in de periode 1999-2003.

43 De evolutie van die bijdrage wordt bepaald volgens regels die op Europees niveau worden vastgelegd. Geregeld worden die regels bovendien herzien, zoals in 2002 op de top van Berlijn. Dat leidde toen voor België tot een relatieve verhoging van de BNI-middelenafdracht (+0,1% van het BBP) ten nadele van de financiering van de EU met belastingen (door BTW en andere indirecte belastingen).

3.1.3. Belangrijkste evoluties op het vlak van de Sociale Zekerheid

De Sociale Zekerheid zou in 2003 voor het eerst sinds 1996 een aanzienlijk vorderingentekort geboekt hebben (-0,4% van het BBP in ESR95), wat een duidelijke verslechtering betekent in vergelijking met het in 2002 nog geboekte overschot van 0,3% van het BBP.

Die verslechtering van 0,7% van het BBP in één jaar, reeds voorafgegaan in 2002 door een verslechtering met 0,3%, is te verklaren door de samenloop van, enerzijds, een achteruitgang met 0,2% van het BBP bij de totale ontvangsten van de sociale stelsels en, anderzijds, een stijging van de ratio van de primaire uitgaven met 0,5% van het BBP. De achteruitgang bij de ontvangsten is meer dan integraal te verklaren door de verlaging van de parafiscale druk (-0,3% van het BBP), die gedeeltelijk wordt gecompenseerd door een verhoging met 0,1% van het BBP bij de ontvangsten (fiscale en andere) afkomstig van andere overheidsniveaus.

In 2003 is de ratio van de (primaire) uitgaven van de Sociale Zekerheid weer gestegen (+0,5% van het BBP); het stijgingsritme lag iets hoger dan dat van het jaar daarvoor (in 2002 was er een toename met bijna +0,4% van het BBP). Bovendien is de ratio van 2003 opwaarts beïnvloed door een verhoging van de conjunctuurgebonden werkloosheidsuitgaven ten belope van iets meer dan 0,1% van het BBP, te vergelijken met een verhoging van iets meer dan 0,2% van het BBP in 2002.

Tabel 16
Realisaties op het vlak van de Sociale Zekerheid

	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Totale ontvangsten	18,8%	18,5%	19,2%	19,2%	19,0%	0,2%	0,3%	-0,2%
* Afkomstig van de Federale Overheid	4,0%	4,0%	4,4%	4,2%	4,3%	0,3%	0,4%	-0,1%
* Eigen	14,8%	14,4%	14,7%	15,0%	14,7%	-0,1%	-0,1%	0,0%
Primaire uitgaven	18,1%	17,8%	18,5%	18,9%	19,4%	1,3%	0,4%	0,9%
* Sociale prestaties	17,1%	16,9%	17,3%	17,8%	18,3%	1,2%	0,2%	1,0%
w.o. : Werkloosheid	1,9%	1,8%	1,8%	2,0%	2,2%	0,2%	-0,1%	0,3%
w.o. : Excl. Werkloosheid	15,2%	15,1%	15,5%	15,8%	16,1%	0,9%	0,3%	0,6%
waarvan : Gezondheidszorgen	5,1%	5,2%	5,4%	5,5%	5,7%	0,6%	0,3%	0,3%
waarvan : Andere (incl. brugpensioenen)	10,1%	9,9%	10,1%	10,3%	10,4%	0,3%	0,0%	0,3%
Primair saldo	0,7%	0,6%	0,7%	0,3%	-0,4%	-1,1%	0,0%	-1,1%
Vorderingensaldo	0,7%	0,6%	0,7%	0,3%	-0,4%	-1,1%	0,0%	-1,1%
Evolutie in constante prijzen		% Jaarlijkse evolutie				Jaargemiddelde		
	1999	2000	2001	2002	2003	2003-1999	2001-1999	2003-2001
Effectieve totale ontvangsten	3,6%	0,4%	4,0%	1,1%	0,4%	1,4%	2,2%	0,7%
+ Parafiscale (bijdragen)	2,6%	0,8%	2,3%	2,4%	-0,8%	1,2%	1,5%	0,8%
+ Totaal andere dan bijdragen	6,4%	-0,7%	8,6%	-2,5%	3,6%	2,2%	3,9%	0,5%
Primaire uitgaven	2,4%	1,0%	3,6%	3,2%	4,2%	3,0%	2,3%	3,7%
* Sociale prestaties	1,7%	0,8%	2,8%	3,5%	4,3%	2,9%	1,8%	3,9%
w.o. : Werkloosheid	-1,9%	-4,9%	3,1%	11,9%	7,8%	4,3%	-1,0%	9,8%
w.o. : Excl. Werkloosheid	2,2%	1,6%	2,8%	2,5%	3,9%	2,7%	2,2%	3,2%
waarvan : Gezondheidszorgen	4,9%	3,8%	5,1%	1,3%	6,3%	4,1%	4,4%	3,8%
waarvan : Andere (incl. brugpensioenen, enz.)	0,9%	0,5%	1,5%	3,2%	2,6%	1,9%	1,0%	2,9%
p.m. Primaire uitgaven gecorr. voor conj.cycl.	2,8%	1,7%	3,6%	2,4%	3,5%	2,8%	2,6%	3,0%
idem, gecorrigeerd voor indexeringsverschil	2,8%	2,4%	3,6%	1,7%	3,7%	2,9%	3,0%	2,7%

Het reële groeitempo van de primaire uitgaven van de Sociale Zekerheid zou zijn versneld in 2003 (4,2%, tegenover +3,2% in 2002 en 3,6% in 2001). Die groeiversnelling in 2003 zou voor een groot deel te verklaren zijn door de merkelijke versnelling, in constante prijzen, van de uitgavengroei voor gezondheidszorgen (+6,3% in 2003) na hun zwakke groei in 2002 (nauwelijks +1,3%). Die reële stijging van de gezondheidszorgen, die gemiddeld 3,8% bedraagt voor de tweejarige periode 2001-2003, zou echter toch wel in lijn blijven met het gemiddelde dat voor het geheel van de vierjarige periode 1999-2003 wordt genoteerd (met name 4,1%). Men noteert evenwel een trendmatige versnelling van die uitgavengroei. Want die uitgavengroei is van gemiddeld 3,5% in de loop van de laatste tien jaar (periode 1993-2003) opgeklommen tot gemiddeld iets meer dan 4% in 1999-2003.

Die groeiversnelling van de sociale uitgaven wordt ook waargenomen bij andere takken, namelijk bij de sociale prestaties exclusief die voor werkloosheid en die voor gezondheidszorgen, die ongeveer de helft van de totale prestaties voor sociale zekerheid vertegenwoordigen. Daar zou de reële groei van de uitgaven gemiddeld 2,9% bedragen in de loop van de laatste twee jaar (2001-2003), terwijl ze in 1999-2001 en 1997-1999 respectievelijk slechts 1,0% en 1,3% bedroeg. Die versnelling weerspiegelt de weerslag van een bepaald aantal recentelijk genomen maatregelen inzake de herwaardering van bepaalde sociale minima en de invoering van het tijdskrediet.

Zelfs als er correcties worden doorgevoerd voor de conjunctuurgevoelige uitgaven (conjunctuurgebonden werkloosheid), alsook voor het verschil 'indexering/inflatie', zou de onderliggende reële groei van de uitgaven van de Sociale Zekerheid in 2003 duidelijk versnellen door te stijgen van 1,7% in 2002 tot +3,7% in 2003. Op een meerjarenbasis zou die onderliggende reële groei van de uitgaven van de Sociale Zekerheid aldus in 1999-2003 jaarlijks gemiddeld 2,9% bedragen, tegen gemiddeld 2,2% in het voorbije decennium.

3.2. Evoluties op het vlak van Entiteit II en haar deelsectoren

3.2.1. Belangrijkste evoluties binnen Entiteit II

Conform het Stabiliteitsprogramma 2003-2005 (van november 2002) moest Entiteit II in 2003 een vorderingenoverschot van 0,3% van het BBP realiseren. Op basis van de nu beschikbare voorlopige gegevens zou die doelstelling zijn bereikt.

Na de gevoelige terugval met -0,7% van het BBP in 2002 in vergelijking met 2001, is het primair overschot van Entiteit II toegenomen van 0,5% van het BBP in 2002 tot 0,8% van het BBP in 2003. Hiermee kon, na het in 2002 bereikte begrotingsevenwicht, in 2003 het bovenvermeld overschot van 0,3% van het BBP worden bereikt.

Tabel 17
Realisaties op het niveau van Entiteit II

	Niveau in % BBP					Gecumuleerde evolutie in % BBP		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Effectieve totale ontvangsten (°)	16,4%	15,9%	16,7%	16,7%	17,0%	0,6%	0,2%	0,4%
Fiscale en parafiscale ontvangsten	13,1%	12,4%	13,3%	13,0%	13,3%	0,2%	0,2%	0,0%
Overgedragen belastingontvangsten	9,7%	9,3%	10,0%	8,7%	8,8%	-0,9%	0,3%	-1,2%
Eigen ontvangsten	3,4%	3,1%	3,3%	4,4%	4,5%	1,1%	0,0%	1,1%
Eigen niet-fiscale ontvangsten (°)	1,7%	1,6%	1,6%	1,7%	1,7%	0,0%	-0,1%	0,1%
Ontvangen budgettaire transfers	1,6%	1,8%	1,8%	2,0%	2,0%	0,4%	0,1%	0,3%
Primaire uitgaven	15,4%	15,3%	15,4%	16,2%	16,3%	0,9%	0,0%	0,8%
Lopende	13,0%	12,9%	13,3%	14,1%	14,1%	1,1%	0,3%	0,8%
Kapitaal	2,4%	2,4%	2,1%	2,1%	2,1%	-0,2%	-0,3%	0,0%
Primair saldo	1,0%	0,5%	1,2%	0,5%	0,8%	-0,2%	0,2%	-0,5%
Rentelasten	0,6%	0,5%	0,6%	0,5%	0,5%	-0,1%	0,0%	-0,1%
Totale uitgaven	16,0%	15,9%	16,0%	16,7%	16,8%	0,8%	0,0%	0,8%
Vorderingensaldo	0,5%	0,0%	0,7%	0,0%	0,3%	-0,2%	0,2%	-0,4%
	% Jaarlijkse evolutie					Jaargemiddelde		
Evolutie in constante prijzen	1999	2000	2001	2002	2003	2003-1999	2001-1999	2003-2001
Totale ontvangsten	4,7%	-1,0%	4,9%	1,2%	3,4%	2,1%	1,9%	2,3%
* Afkomstig van Entiteit I	4,3%	0,6%	5,4%	-8,5%	3,5%	0,1%	3,0%	-2,7%
* Eigen ontvangsten	5,6%	-4,6%	3,7%	24,6%	3,2%	6,2%	-0,5%	13,4%
Niet-gecorrigeerde primaire uitgaven	5,2%	2,0%	0,6%	5,9%	1,9%	2,6%	1,3%	3,9%
Idem, gecorrigeerd voor investeringscyclus LO & integratie ORTM en nieuwe gewestelijke bevoegdheden in 2002	4,0%	1,4%	2,4%	4,8%	1,9%	2,6%	1,9%	3,3%
Idem, gecorr. voor het verschil "indexering/Inflatie"	4,0%	2,0%	2,4%	4,1%	2,1%	2,6%	2,2%	3,1%

(°) Exclusief toegerekende bijdragen.

Op basis van de beschikbare voorlopige gegevens zou de ratio van de (geconsolideerde) totale primaire uitgaven van Entiteit II in 2003 gestegen zijn met 0,1% van het BBP, wat veel trager is dan de in 2002 bereikte stijging met 0,8% van het BBP.

Er dient echter opgemerkt dat, wat laatstgenoemde stijging betreft, ongeveer bijna 0,3% van het BBP toe te schrijven was aan statistische aanpassingen waartoe de integratie van de openbare radio- en televisie maatschappijen (ORTM) in de overheidsrekeningen aanleiding had gegeven en in mindere mate aan een beperkte overdracht van budgettaire bevoegdheden van de Federale Overheid naar de gewesten. Gelijktijdig daarmee zou de ratio van de effectieve totale ontvangsten van de Entiteit in 2003 met 0,3% van het BBP zijn gestegen, na in 2002 stabiel te zijn gebleven.

In reële termen en op een gecorrigeerde basis (44), zou de groei van de geconsolideerde primaire uitgaven van Entiteit II gevoelig vertraagd zijn in 2003; volgens de beschikbare voorlopige gegevens zou hij van +4,1% in 2002 zijn teruggevallen op +2,1% in 2003. Over de laatste twee jaren zou die reële groei krachtig zijn gebleven (gemiddeld ongeveer +3,1%) zelfs in vergelijking met de voorafgaande tweejarige periodes (+2,2% in 1999-2001 en +2,8% in 1997-1999).

Over een langere meerjarenperiode en na correcties (cf. supra) noteert men echter een relatief stabiele gemiddelde groei met ongeveer 2,6% van het volume van de geconsolideerde primaire uitgaven van Entiteit II in de loop van de vierjarige periode 1999-2003, wat een weinig trager is dan het gemiddelde groeiritme van de laatste tien jaar (+2,8%). Die groei blijft structureel evenwel hoger dan de economische trendgroei of de geraamde potentiële economische groei.

3.2.2. Belangrijkste evoluties op het geconsolideerde niveau van de gemeenschappen en gewesten (G&G)

Op basis van de thans beschikbare nog voorlopige ramingen zou het vorderingensaldo van het geconsolideerde geheel van de gemeenschappen en gewesten (G&G) met een terugkeer naar een situatie van beperkt vorderingenoverschot (0,1% van het BBP) de beoogde doelstelling gehaald hebben. Na de spectaculaire verslechtering in 2002 (van maar liefst 1,0% van het BBP) zou het vorderingensaldo zijn koers hebben gewijzigd en een verbetering met 0,3% van het BBP laten noteren.

Die verbetering is integraal gelokaliseerd op het vlak van het primair overschot (een positief verschil van bijna 0,3% van het BBP), terwijl het niveau van de rentelasten laag en stabiel bleef op 0,2% van het BBP. Die verbetering van het primair overschot in 2003 is bijna integraal toe te schrijven aan de stijging van de totale effectieve ontvangsten (+0,3% van het BBP), terwijl de geraamde ratio van de primaire uitgaven zo goed als ongewijzigd zou zijn gebleven.

44 Voor de integratie van de openbare radio- en televisie maatschappijen in 2002, voor de compensatie van de nieuwe budgettaire bevoegdheden van de gewesten (in 2002 geërfd van de Federale Overheid), voor de eigenheden van de politieke investeringscyclus van de lokale overheden en tenslotte voor het verschil "indexering/inflatie".

Na de terugval in 2002 van de door het geconsolideerde geheel van de G&G geïnde totale effectieve ontvangsten in reële termen, zouden laatstgenoemde in 2003 opnieuw een aanzienlijk reëel groeitempo van ongeveer 3,8% hebben bereikt, en dat ingevolge de stevige groei van zowel de totale ontvangsten afkomstig van andere overheidsniveaus (+3,5% (45)) als van de eigen ontvangsten van de G&G (+4,9%).

Een evaluatie van het reële (geconsolideerde) groeiritme van de primaire uitgaven van het geheel van de G&G op gecorrigeerde basis brengt aldus een sterke vertraging aan het licht tot +1,9% in 2003, tegenover +3,6% in 2002 (en +2,3% in 2001).

Tabel 18
Realisaties op het niveau van de gemeenschappen en gewesten

	Niveau, in % BBP					Gecumuleerde evolutie in % BBP		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Totale effectieve ontvangsten	12,7%	12,2%	13,0%	12,8%	13,1%	0,4%	0,3%	0,1%
* Ontvangen van andere overheidsniveaus	10,8%	10,5%	11,2%	10,0%	11,2%	-0,7%	0,4%	-1,0%
* Eigen ontvangsten	1,8%	1,8%	1,8%	2,8%	2,9%	1,1%	0,0%	1,1%
Primaire uitgaven	12,1%	11,8%	12,0%	12,7%	12,8%	0,7%	0,0%	0,7%
* Overdrachten aan andere overheidsniveaus	2,6%	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%	-0,1%	-0,1%	0,0%
* Finale	9,5%	9,3%	9,5%	10,2%	10,3%	0,8%	0,0%	0,7%
Primair saldo	0,6%	0,5%	1,0%	0,1%	0,3%	-0,3%	0,4%	-0,7%
Rentelasten	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Totale uitgaven	12,3%	12,0%	12,3%	13,0%	13,0%	0,7%	0,0%	0,7%
Vorderingensaldi	0,4%	0,2%	0,8%	-0,2%	0,1%	-0,3%	0,4%	-0,6%
Evolutie in constante prijzen	% Jaarlijkse evolutie					Jaargemiddelde		
	1999	2000	2001	2002	2003	2003/1999	2001/1999	2003/2001
Totale effectieve ontvangsten	4,2%	-1,1%	6,4%	-1,0%	3,8%	2,0%	2,6%	1,4%
Primaire uitgaven	3,7%	0,1%	2,2%	6,7%	1,7%	2,6%	1,2%	4,2%
* Overdrachten aan andere overheidsniveaus	4,4%	-1,2%	1,4%	0,9%	0,6%	0,4%	0,1%	0,7%
* Finale	3,6%	0,4%	2,5%	8,2%	2,0%	3,2%	1,4%	5,0%
p.m. Primaire uitgaven gecorr. voor integratie van de ORTM (*) en nieuwe bevoegdheden Gewesten (2002)	3,7%	0,1%	2,2%	4,3%	1,7%	2,1%	1,2%	3,0%
Idem, gecorrigeerd voor indexeringsverschil (waarvan : finale primaire uitgaven)	3,7%	0,8%	2,3%	3,6%	1,9%	2,1%	1,5%	2,8%
	3,6%	1,1%	2,5%	4,5%	2,2%	2,6%	1,8%	3,3%

(°) Openbare Radio- en Televisiemaatschappijen.

Gecorrigeerd en op meerjarenbasis blijkt uiteindelijk dat het groeiritme van het volume van de primaire uitgaven van de deelgebieden over de laatste vierjarige periode (1999-2003) gemiddeld bijna 2,1% per jaar bedraagt en daarmee volledig aansluit bij het genoteerde groeiritme van de voorgaande vierjarige periode (+2,0% in 1995-1999). Het blijft echter een weinig onder het gemiddelde groeiritme van de voorbije tien jaar (+2,3%). Achter dat groeiritme in 1999-2003 gaat echter een sterkere groeitrend schuil (+2,6%) van enkel de finale primaire uitgaven (excl. overdrachten aan –vooral- de lokale overheden), die gezien moet worden tegen een achtergrond van quasi-bevriezing, in reële termen, van de budgettaire overdrachten aan de lokale overheden.

3.2.3. Belangrijkste evoluties op het niveau van de lokale overheden

De voorlopige gegevens die in dit stadium beschikbaar zijn voor 2003 wijzen erop dat de lokale overheden met een vorderingenoverschot van 0,2% van het BBP de in het Stabiliteitsprogramma van 2002 vooropgestelde doelstelling zouden nakomen.

De rentelasten en het primair saldo van de lokale overheden zouden in 2003 stabiel zijn gebleven op respectievelijk ongeveer 0,3% en 0,5% van het BBP. Ook de ratio van zowel de totale ontvangsten van de LO als die van hun primaire uitgaven zouden stabiel zijn gebleven in 2003, respectievelijk op 6,4 en 6% van het BBP.

Tabel 19
Geraamde realisaties op het niveau van de lokale overheden

	Niveau, in % BBP					Gecumuleerde evolutie		
	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
Totale effectieve ontvangsten	6,3%	6,1%	6,1%	6,4%	6,4%	0,1%	-0,2%	0,3%
* Eigen ontvangsten	3,2%	3,0%	3,1%	3,2%	3,2%	0,0%	-0,2%	0,2%
* Ontvangsten afkomstig van andere overheidsniveaus	3,0%	3,1%	3,0%	3,2%	3,2%	0,1%	0,0%	0,1%
Primaire uitgaven	5,9%	6,3%	5,9%	6,0%	6,0%	0,1%	0,0%	0,1%
* Lopende	4,9%	4,9%	5,0%	5,2%	5,2%	0,3%	0,1%	0,2%
* Kapitaal	1,0%	1,1%	0,8%	0,7%	0,7%	-0,2%	-0,1%	-0,1%
Rentelasten	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Primair saldo	0,4%	0,1%	0,2%	0,5%	0,5%	0,1%	-0,2%	0,2%
Vorderingsaldi	0,1%	-0,2%	-0,1%	0,2%	0,2%	0,1%	-0,2%	0,2%
Evolutie in constante prijzen	% Jaarlijkse evolutie					Jaargemiddelde		
	1999	2000	2001	2002	2003	2003/1999	2001/1999	2003/2001
Totale effectieve ontvangsten	5,0%	-0,8%	0,7%	6,2%	1,2%	1,8%	-0,1%	3,7%
* Eigen ontvangsten	5,3%	-6,4%	3,8%	6,1%	1,7%	1,2%	-1,5%	3,9%
* Ontvangsten afkomstig van andere overheidsniveaus	4,7%	5,2%	-2,3%	6,3%	0,7%	2,4%	1,4%	3,5%
Primaire uitgaven	7,2%	4,7%	-2,1%	2,4%	1,5%	1,6%	1,2%	2,0%
* Lopende	4,2%	3,0%	2,1%	4,6%	1,4%	2,8%	2,5%	3,0%
* Kapitaal	25,6%	13,3%	-21,7%	-10,9%	1,8%	-5,3%	-5,8%	-4,8%
p.m. Prim. uitgaven gecorr. voor investeringscyclus LO	4,0%	3,0%	2,4%	4,4%	1,5%	2,8%	2,7%	3,0%
p.m. Idem, gecorrigeerd voor indexeringsverschil	4,0%	3,7%	2,4%	3,7%	1,7%	2,9%	3,1%	2,7%

Gecorrigeerd (46) zou de reële groei van de primaire uitgaven in 2003 gevoelig vertraagd zijn (+1,7% in 2003 tegen +3,7% in 2002). Op een (voor de investeringscyclus en voor het verschil 'indexering/inflatie') gecorrigeerde meerjarenbasis is de groei van het volume van de primaire uitgaven van de lokale overheden fors gebleven in de loop van de laatste vier jaren (gemiddeld +2,9% per jaar voor de periode 1999-2003); dat groeiritme is erg goed vergelijkbaar met dat van de vorige vierjarige periode (+2,8% in 1995-1999).

4. Bijlage

De berekening van de onderliggende groei van het volume van de primaire uitgaven vereist dat een aantal correcties worden gemaakt om de weerslag te kunnen uitschakelen van factoren die hetzij conjunctureel en cyclisch zijn, hetzij statistisch en/of uitzonderlijk, hetzij niet-discretionair.

De hier doorgevoerde correcties zijn de volgende:

1. De eerste bestaat erin over te stappen van het concept van primaire uitgaven zoals het in de nationale rekeningen wordt gebruikt (synoptische tabellen) naar het concept van uitgebreide effectieve primaire uitgaven. Men komt daartoe door de drie correcties aan te brengen die in het Woord Vooraf zijn vernoemd. Het gaat erom de dubbeltelling weg te werken van de lopende uitgaven die gebonden zijn aan de toegerekende bijdragen, de kapitaaluitgaven te corrigeren voor de verkopen van onroerende en immateriële activa, die in de ESR95-methodologie als negatieve uitgaven worden geboekt, en de afdracht van fiscale ontvangsten aan de EU op te nemen –naast de BNI-middelenbron- als een bestanddeel van de financiering van de Europese instellingen.
2. De tweede correctie bestaat in het aftrekken van de weerslag van bepaalde uitzonderlijke en eenmalige uitgaven en die van mogelijke statistische correcties die het niveau van de ontvangsten en uitgaven van de overheid beïnvloeden (zoals de opname van de ORTM's in de overheidssector in 2002).
3. De derde correctie bestaat in het aftrekken van het geheel van de (fiscale en budgettaire) afdrachten aan de EU, aangezien die grotendeels “verplicht” zijn (voortvloeiend uit Europese verordeningen en beschikkingen) en dus niet-discretionair zijn.
4. De vierde correctie bestaat erin bij de evolutie van de uitgaven het strikt genomen conjunctuurgebonden bestanddeel af te zonderen, door te identificeren welke werkloosheidsuitgaven conjunctureel zijn en welke op langere termijn een structureel karakter hebben.
5. De vijfde correctie bestaat erin rekening te houden met de sinds twintig jaar duidelijk geïdentificeerde “electorale cyclus” bij de evolutie van de investeringsuitgaven van de lokale overheden. Die uitgaven worden dus gecorrigeerd voor hun verschil ten opzichte van de reële trend op langere termijn.
6. De zesde en laatste correctie bestaat erin rekening te houden met het -soms beduidend- verschil tussen, enerzijds, de evolutie van de -sinds 1993 voor de meeste primaire uitgaven gebruikte- relevante indexeringscoëfficiënt, met name het met vier maanden vertraagd afgevlakt voortschrijdend gemiddelde van de gezondheidsindex en, anderzijds, de consumptieprijsindex die traditioneel gebruikt wordt als referentiedeflator om de overheidsuitgaven in reële termen te meten.

De orde van de correcties zou natuurlijk gewijzigd kunnen worden.

Onderstaande tabel geeft, geconsolideerd op het niveau van de gezamenlijke overheid, een analyse weer van de afzonderlijke weerslag van elk van die correcties op het gemiddeld of jaarlijks groeiritme van de reële primaire uitgaven. De som van de correcties is per definitie gelijk –en dit voor elk jaar of subperiode- aan het verschil tussen het waargenomen of niet-gecorrigeerde en het « onderliggende » of gecorrigeerde groeiritme, berekend in termen van gewogen deflator (47) van de primaire uitgaven (en niet meer in termen van consumptieprijzen).

Tabel 20

Bijdrage van diverse correcties tot de analyse van de ontwikkeling van de primaire uitgaven in constante prijzen

	1999	2000	2001	2002	2003	1999-2003	1999-2001	2001-2003
p.m. Reële groei ESR 95 (vóór correcties)	3,3%	1,4%	0,6%	4,1%	4,4%	2,6%	1,0%	4,3%
Weerslag corr. voor negatieve kapitaaluitgaven	0,2%	0,0%	-0,7%	0,4%	0,2%	0,0%	-0,4%	0,3%
Weerslag div. corr., eenmalige uitgaven, enz.	0,0%	0,0%	-0,5%	0,5%	1,1%	0,3%	-0,3%	0,8%
Weerslag financiering EU (budg. + fisc.)	-0,1%	0,1%	0,0%	-0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Weerslag cyclische werkloosheid	-0,2%	-0,3%	0,0%	0,4%	0,3%	0,1%	-0,2%	0,3%
Weerslag investeringscyclus LO	0,4%	0,2%	-0,7%	-0,3%	0,0%	-0,2%	-0,2%	-0,1%
Weerslag verschil 'indexering/inflatie'	0,0%	-0,7%	0,0%	0,7%	-0,2%	-0,1%	-0,4%	0,2%
Weerslag totale correcties	0,4%	-0,8%	-2,0%	1,6%	1,6%	0,1%	-1,4%	1,6%
Gecorr. reële groei (niet-gecorr. min tot. correct.)	2,9%	2,2%	2,6%	2,5%	2,8%	2,5%	2,4%	2,7%

47 Deze deflator is zelf een gewogen geometrisch gemiddelde van de indexeringscoëfficiënt van de overheidsuitgaven (weging 0,65) en van de consumptieprijsindex (weging 0,35). De overheidssalarissen en de sociale prestaties vormen immers samen ongeveer 65% van de totale primaire uitgaven.